

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, A.-T. Kliimann,
H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre,
K. Parts, J. Uluots,

A. Mägi
toimetuse sekretär

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, V. Ditmar, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldenstubbbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlsson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, K. Trankmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmmet, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetus jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasutatud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartus, Aia tn. nr. 35.

S I S U.

Artiklid.

- Ein, E.: Kas kaotab omanik õiguse asjale, kui ta oma õigust üles ei anna TKS art. 2079 korras? 385
Grünthal, T.: Kohtulik järelevalve linna-vaeslastekohtute üle. 391
Issajeff, V.: Erasikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kehtiva Nuhtlusseadustiku järgi ei ole karistatav. 398

Arutlused.

- Grau, K.: Kas vallakohut uuesti ellu kutsuda? 404
Parts, K.: Märkusi K. Grau eelmise artikli kohta ühes vastuettepanekuga 413

Kirjanduse ülevaade.

- E. E.: Jherings Jahrbücher für die Dogmatik des bürgerlichen Rechts, Bd. 81, H. 5/6 419
E. E.: Archiv für die civilistische Praxis 420
H. K.: Kriminaalõiguse reformist Saksamaal 421

Kas kaotab omanik õiguse asjale, kui ta oma õigust üles ei anna TKS art. 2079 korras?

E. Ein.

1. Selles küsimuses ei valitse meie kohtutegeluses üksmeel. Mõnes kohtus loetakse omaniku õigus kustunuks, kui ta TKS art. 2079 korras oma õigust üles ei anna, teistes kohtutes asutakse aga seisukohal, et omaniku õigus ei kustu muidu, kui 10-aastase igamise järel, kui asi pole juba enne igamise teel omandatud. Et varemini või hiljemini see küsimus võib tulla Riigikohtusse¹ põhimõttelise seisukoha võtmiseks, ja et Balti õigusteaduslikus kirjanduses küsimus ventileerimata, peame tarvilikuks seda analüüsida igakülgsest, kergendades seega meie kõrgeima kohtu tööd juhuks, kui küsimus sinnani jõuab.

2. Vaatleme kõige pealt neid norme, mis otseselt puutuvad küsimusse. Need on TKS art. 2079 ja 2080.

Art. 2079: Pärandi avamise kuulutustes (art. 1967, 2012—2014) peab olema tähendatud, et kõik, kel pärandile mõnesugused õigused, kas pärijatena, legataaridena, fideikomissaaridena, kreditoridena j. m. s., või kel on mõningaid vaidlusi testamentaarse korralduse vastu, juhul, kui nad ei esita oma õigusi või vastuvaidlusi väljakutse tähtpäevani, loetakse need õigused kaotatuks või vastuvaidlustest loobunuks.

Art. 2080: Väljakutse mõju ei laiene: 1) nendele nõudmistele surnu vastu, mis kantud kinnistusraamatuisse, välja arvatud protsendid ja muud lisanõudmised (BES art. 1351, 1912. a. lisa järgi), 2) nõudlustele (pretensioonidele), mis esitatud enne väljakutse kuulutamist.

Nagu nende küsimust otseselt käsitlevate artiklite sõnas-

¹ Riigikohus on käesolevat küsimust mööda minnes riivanud (vt „Õigus“ nr. 5, 1929. a., lk. 173—174), jättes puudutamata asja põhimõttelise külje, ja pealegi pole Riigikohtu too konkreetne otsus mitte selline, mis oleks avaldatud üldiseks teadmiseks TKS art. 813 ja 815 kohaselt.

tusest nähtub, pole neis mainitud asjaõiguslikke nõudlusi (pretensioone) *expressis verbis*; mainitud on eeskätt pãrandusõiguslikud nõudlused (pãrijatena, legataaridena, fideikomissaaridena), siis obligatsioonõiguslikud (kreditoridena). Need, kes pooldavad proklaami mõju ulatust ka omandiõigusele, võivad vahest väita, et art. 2079 haarab kõik nõudlused üldse, pidades selles artiklis sisalduvat loendit mitte eksklusiivseks, vaid näitlikuks, sest üksikute nõudluste loendile järgneb lühend „i t. p.“ (vene keeles: i tomu podobnoje = ja selle sarnane), mis hõlmavat kõik õigused, kaasa arvatud ka reaalsed.

Säärase oletuse vastu kõneleb aga rida kaaluvaid asjaolusid: a) Kas saab ilma pikemata suurt õiguste liiki — asjaõigusi — paigutada lühendi alla „i t. p.“; veel enam, kas saab omandiõigust, kui peamist asjaõigust ja varandusliku õiguse põhialust, pidada niivõrt tähtsusetuks, et seadusandja ei tarvitsenud teda sõnaselgesti mainida?

b) Lühend „tomu podobnoje“ tähendab isegi juba, et art. 2079 hõlmab peale selgesõnaliselt mainitud nõudluste veel sääraseid, mis sarnanevad mainitutega. Kuid kas omaniku õigus sarnaneb nendega, mida seadusandja loendanud? Kindlasti mitte. Omandiõigusest tekkiv hagi on sihitav igaühe vastu, kelle valduses või pidamises omaniku asi viibib, kuid sageli omanik ei saagi esitada hagi, sest omanikul võib pikemat aega olla teadmata, kelle käes ta asi viibib. Kohustusõigus on aga teatud isikute vaheline suhe ja temast tekkivad hagid on sihitavad teatud isiku vastu, kellega kohustussuhe oli tekkinud. See vahe peegeldub ka proklaami korralduses. Nii obligatsioonõiguslikel kui ka pãrandusõiguslikel pretendentidel on väljakutsest näha, et nad peavad oma õigusi üles andma, sest ühest küljest kreditoridel oli suhe selle isikuga, kelle pãrand on nüüd avanenud, ja teisest küljest pãranduspretendendid teavad, et nüüd on avanenud just selle isiku pãrand, kes neid pãrijaks või legataariks jne. nimetanud. Omanikud võivad aga üldse mitte teada, et nende asi just selle isiku pãrandusasjade seas viibib, kelle pãrandi avamisest üleskutsega teatatakse, sest omaniku asi võis sattuda pãrandustombu hulka isegi omaniku teadmata ja proklaamis ei anta kõigi asjade üksikasjalist kirjeldust, mille põhjal omanik võiks teada saada oma asja viibimist pãrandustombu hulgas.

c) Art. 2079 järgi peavad oma õigused üles andma need isikud, kel on õigused pärandile, s. t. säärased õigused, mille objektiks otseselt pärand ise (*hereditatis petitio*, fideikomissaari nõue) või kus pärand on kui tervik rahuldusobjektiks kaudselt (kreeditoride nõudmised). Kuid omandi hageja üksiku objekti üle ei väida mingisugust õigust pärandi peale, vaid ta väidab ainult seda, et teatud asi, mis ekslikult pärandi hulka kuuluvaks arvati, on tema, hageja oma. Ka selle tõlgenduse põhjal ei pea omanik oma õigust proklaami tähtjaks esitama².

d) Ka art. 2080 ei kõnele sõnakestki asjaõiguste, eriti omandiõiguse kohta. Esimeses punktis kõneleb ta nõudmistest, mis sisse kantud kinnistusraamatusse. Miks ei pidanud seadusandja tarvilikuks deklareerida, et proklaami mõjule ei allu ka omandiõigus, mis kinnistusraamatusse kantud, kuna see ometi igamisele ja okupatsioonile (vt. BES art. 749) allub? Meie arvates väga lihtsal põhjusel, et ta proklaami mõjule ei alluta omandiõigust ka art. 2079-s, olgu see omandi kinnistatud või mitte, olgu vallas- või kinnisasi. Art. 2079 püstitab reegli, art. 2080 erandid sellest: ei saa loogiliselt erandite hulka lugeda neid nähtusi, mida reegel ei hõlma. Samuti ei kõnele omandist ega omanikest TKS art. 2012 (p. 4 publikatsioon pärandi avanemisel tehakse siis, kui pole teada pärandil lasuvaid võlgu) ega art. 2013 (paluda võivad publikatsiooni testamenditäitja, hooldaja ja üldse kõik isikud, kes esitavad mõningaid pretensioone pärandile, nagu pärijad, legataarid, kreditorid). Teised TKS ja BES artiklid, mis kuidagi ühenduses käesoleva küsimusega, ei kõnele poolt ega vastu. Mis puutub TKS art. 2004-sse, siis ei ütle see artikkel sugugi, et omanikud võivad ainult proklaami tähtjani oma õigusi teatada, vaid seda, et rahukohtunik võib oma äranägemise järgi üleskirjutatud asju omanikele välja anda, kui asjade kuuluvuse suhtes kahtlusi pole; muidu (s. t. kui asi pole küllalt selge), tulevad rakendusele art. 1092 ja 1093, mille põhjal omanik peab vastavale kohtule esitama hagi asjale või selle avalikust müügist saadud hinnale. Kuid siin ei piirata omanikku mõne erilise tähtjaga, vaid omaniku

² Vt. Tatarin. Die Legitimation des Erben nach russischem und baltischem Recht, Stuttgart 1921, lk. 273. Selle autori arvates *rei vindicatio* ei aegu mitte proklaami tähtja jooksul, vaid üldise, s. o. 10 aasta jooksul,

enese huvi on kiiremini oma asja või rahuldust saada. — Seega ei art. 2079 ega teised meil kehtivate seaduste normid ei kõnele küsimuse jaatavalt otsustamise kasuks. Ja ei kõnele selle kasuks ka art. 2079 ja 2080 motiivid, kus juttu ainult päranduslikest ja võlaõiguslikest nõudlusist³.

3. Kui omandiõigust ei saa lugeda kustunuks mitteülesandmise tagajärjel seaduses sellekohase selge sõna või tõenäoselt arvatava mõtte põhjal, võidakse aga siiski asetada küsimus laiemale pinnale ja rakendada üldist igamise mõju ülesandmata omandiõigusele ka proklaami puhul. On ju kõigil teada, et kuigi BES igamisõpetuse on paigutanud IV raamatusse, s. t. kohustusõiguste ossa ja kuigi aegumise kohta käivad põhireeglid mainivad ainult „Forderung'e“, laiendab valitsev arvamus igamise rakendatavaks ka omandiõiguslikule hagile (contra Buengner). Nii võidakse ka proklaami puhul väita, et see on eriliik üldisest igamisest ja seepärast allub sellele ka omandiõigus. Ent säärase väite vastu kõnelevad järgmised kaalutlused. Esiteks ei tohi laiendada igamisnorme proklaamile, sest viimasel on ainult mõned sarnased jooned esimesega, muidu aga isesuguseil õiguspoliitilisel kaalutlusil loodud instituut, ja teiseks ei saa väljakutse norme laiendavalt tõlgendada, sest väljakutse kord on rakendatav ainult seaduses ette nähtud juhtudel. Teiseks oleks proklaamil omandiõiguse suhtes, kõnelemata lühendatud ajast (6 kuud — 1 tähtaasta üldise 10 aasta asemel) palju raskem tagajärg, sest sellal kui igamise tagajärjeks on mitte omandiõiguse kaotus, vaid ainult konkreetse omandihagi kustumine, oleks proklaami juures omandiõigus täiesti kaotatud (vt. art. 2079 viimane lause). Kolmandaks, isegi siis, kui tahetakse proklaami pidada üldise igamise üheks modifitseeritud liigiks ja seeläbi ka omandihagi kustutavaks, oleks viimane efekt aga asetatud sõltumusse kindlaist tingimustest pärija isikus. Nimelt BES art. 3619 järgi, kui võlgnikult (käesolevas küsimuses võlgniku pärijad) nõutakse teatud kindla asja väljaandmist, siis ei saa ta toetuda igamisele, kui tehakse kindlaks, et tema või tema eelkäija mitte kogu igamiseks vajaliku aja kestel heas usus on asja vullanud...

³ Vt. Gasmann ja Nolcken, *Položenije o preobrazovanii sudebnoi tšasti*, lk. 209. Samuti ka Erdmann, *System III k.*, lk. 408—409 kõneleb ainult kreditoridest.

Sellega siis on igamiseks vaja, et asja on igamisaja kestel vallatud, kuid nõudjal-omanikul on võimalus tõestada, et asja valdamine pole olnud *bona fide*. Kuid kuidas me saame seda normi rakendada pärijale? Harilikult pärija saab pärandvara oma valdusse pärast proklaami teatud aja möödumisel ja alles siis algab asjahagi igamine; isegi kui pärija on asja valdamist alustanud enne proklaami, ei saa ta igal juhul pärast proklaami pärandi vastuvõtmisega omanikuks, sest omanik-nõudja võib tõestada ta *mala fide*. — Sellistesse raskustesse ja vasturääkivustesse satume, kui laiendame proklaami mõju omandiõigusele!

Võidakse veel väita, et kui pole oma asja eraldamist pärandustombust nõutud ega vajaliku tähtaja jooksul oma nõudmisi asja suhtes teatatud, siis tuleb jõuda eeldusele, et isik, kellel pärandvara vastu õigusi ja nõudmisi võis olla, on neist loobunud. Teatavasti toimub loobumine kas asja üleandmisega teisele või asja mahajätuga — *derelictio*'ga. Viimase loobumisviisi kohta on BES erilised normid nii vallasasjade (art. 730) kui kinnistute suhtes (art. 749 ja 750), millest aga selgub, et loobumistahe peab positiivselt või kaheldamatult väljendatud olema, nii et loobumise kohta kahtlust ei võiks olla. Kuid kuidagi viisi ei saa väita, et omaniku poolt oma õigusest mitteteatamine on nii selge ja kahtlematu loobumisakt igal juhul, et lähemat juurdlemist enam tarvis poleks. Eespool mainisime juba, et sageli omanik võib üldse mitte teada oma asja viibimisest võõra pärandi hulgas; kuidas saab siis siin üldse kõnelda oma õigusest loobumisest? Teine asi on, kui omanik teab oma asja viibimisest kellegi pärandvara hulgas, ja ei tee teatavaks oma õigust: siin võiks küll juba oletada loobumist mainitud seadusnormide mõttes. Kuid sellisel juhul ei saaks õigust kustunuks lugeda lihtsa mitteülesandmise fakti põhjal, vaid kogu küsimus oleneb sellest, kas ühel või teisel konkreetsel juhul on tegemist loobumisega või mitte.

4. Kõnelesime seni omandiõigusest ja jõudsime mitmel teel tulemuseni, et omandiõigus ei kustu mitteülesandmisega proklaami tähtajal. Kuid asja selguse otstarbel tähendame, et omaniku seisukord võib muutuda siiski raskemaks teatud olukorral. Nimelt kui asi oli pärandaja juures mõne lepingu põhjal, näit. üüril, rendil, pruuklaenul jne., ühe sõnaga, kui omanik oli pärandaja kreditor, siis peab ta, kui tahab asja

tagasi saada lihtsama tõestamise alusel — tõestades lihtsalt asja renditamise, pruuklaenuks andmise fakti — sellest oma õigusest teatama. Kui ta on minetanud proklaami tähtaja, ei saa ta enam kui renditaja jne. asja tagasiandmist nõuda, vaid tal jääb üle omaniku hagi — *rei vindicatio*, kuid teatavasti omandiõiguse tõestamine on sageli väga raske ettevõtte. Nõnda siis omanik võib kaotada oma asja suhtes obligatsiooniõigusliku hagi, kuid säilitab omandiõiguse ja omandihagi. Omandiõiguse kaotab ta siis, kui pärija igamisega selle omandab, kusjuures *titulus* võib olla siin *putativus*, kuna pärijal võib olla täielik veene, et asi kuulus juba pärandajale ja tema omandab selle asja nüüd kui pärija. *Bona fides* eeldatakse. Seega võib siis pärija ebakindel seisund võõra asja suhtes vallastute suhtes kesta ainult üks aasta.

5. Kaalul on kahe isiku huvid: omaniku ja pärija huvid. Kas lasta proklaami tähtajal mitteteatamise korral hukkuda omaniku õigus, või jätta teatavaks ajaks ebamäärasesse seisundisse pärija? Kui on olemas pärandaja suhtes BES art. 923 tingimused, siis lähevad need üle ka pärijale, kuid kui pole neid olemas pärandaja isikus, ei saa neid ka pärija.

Kui kaaluda omaniku huvi pärija huviga, siis peab cesõiguse andma kahtluse korral omaniku huvile, sest omanikku ähvardaks õiguse kaotus, kuna pärija saab varandust vähem kui ta uskus saavat. Positiivse kahju ja loodetava kasu alternatiivi korral tuleb ohverdada loodetav kasu ähvardava kahju vältimiseks. Pealegi on meie seisukoht kokkukõlas pärandusõiguse põhialustega, mis on alati mõõtuandvad. Nimelt astub pärija pärandaja õiguslikku seisundisse: kui oli pärandaja omanik, saab selleks ka pärija; oli pärandaja *possessor ad usucapionem*, jätkab seda ka pärija; oli esimene asja pidaja, on seda ka teine jne. Muutusi võib pärija isikus tuua ainult *usucapio pro herede*.

Kahjulikuks pärijale meie seisukoht võib osutuda ainult neil juhtudel, kui pärand on võlgadega koormatud: siin võib juhtuda, et pärija, ekslikult arvates ka võõraid asju pärandisse kuuluvaiks, pidas viimast piisavaks pärandusvõlgade tasumiseks, kuid pärast pärandi vastuvõtmist olles sunnitud asju välja andma nende omanikele jääb pärandustomp väiksemaks kui võlad. Kuid siin pole midagi parata, sest BES järgi peavad pärijad pärandaja võlad tasuma ka siis, kui neid on üle pärandi aktiva.

Kui aga pärija on vastu võtnud pärandi inventuuri soodustusega, siis muidugi mingil juhul pärija ei pea vastutama *ultra vires*. Meie arvates tuleks talitada siin järgmiselt. Kui omanikule asja tagasiandmise järel osutub, et pärija on maksnud rohkem võlga, kui pärandi tõelik aktiva seda võimaldas, siis on ta siin toimetanud eksimuse põhjal ja tal on õigus tagasi nõuda kreditorilt üle aktiva enammakstud summa. Eksimus seisab siin selles, et pärija ei teadnud kõikide pärandi hulgas leiduvate esemete mittekuuluvust pärandajale. Juhul aga, kui pärija inventuuri soodustusega on võõrandanud asja, vastutab ta ainult pärandi rikastumise ulatuses ka omaniku ees.

Kohtulik järelevalve linna-vaeslastekohtute üle.

T. Grünthal.

1. Meie praegused linna-vaeslastekohtud asutati Balti kubermangude kohtukorralduse seadusega 9. juulist 1889. a.¹ Enne kohtureformi Baltimaa linnades hoolekande- ning eestkostetasjad kuulusid kas eriliste vaeslastekohtute võimkonda, mis olid moodustatud magistraadi koosseisust ja loeti magistraadi alamaks kohtuks² (Riias, Pärnus, Tallinnas ja Kuramaa linnades), või magistraadile (Tartus, Valgas, Võrus, Viljandis, Kuressaares, Haapsalus), või lõpuks foogtikohtule (Tallinna-Toompeal, Rakveres, Paides, Paldiskis). Neile asutistele allusid peale puht-hoolekandetasjade veel mitmesugused kohtumõistmise loomusega küsimused, magistraatidele aga veel linna üldhaldus ja politseiasjad, mis eriti loendatud Balti kohalikkude seaduste I k. (§§ 558—563, 631—634, 643, 730—732, 1128—1132, 1211, 1230, 1268, 1464—1466).

Vaeslastekohtute ülesandeks kuulub hoolt kanda nende kodanikkude vara ja isiku eest, kes ise oma isiku või vara huve kaitseda ei suuda, olgu alaeasuse, vaimsete või füüsiliste defektide, äraoleku, pillava eluviisi või muil seaduses ettenähtud põhjusil. Säärane ülesanne, mida vaeslastekohus teostab eriliste hooldajate ning eestkostjate läbi, pole oma

¹ Gasman ja Nolcken, Положеніе о преобраз. судебной тѣсти, I j., lk. 375—386.

² Balti koh. sead. I k., §§ 558, 730, 1128, 1464.

loomult puhtkohtulik funktsioon, vaid kuulub teatud määral ka administratiivasutise tegevuse hulka, olgugi et kohtute kontroll ja järelevalve vaeslastekohtute tegevuse üle peab olema. 1889. a. reform lahutas sel kaalutlusel linna-vaeslastekohtud üldisest kohtusüsteemist, muutes need erilisteks linnaomavalitsuse asutisteks, mis moodustati linnavolikogude poolt valitud liikmetest linnapea eesistumisel³. Administratiivse järelevalve korras allusid need uued asutised kubermanguvalitsusele, kuna neile kuuluvate asjade otsustamisel, s. o. üldistes hoolekande ning eestkoste küsimusis, järelevalve kuulus vastavale ringkonnakohtule⁴.

2. Uute vaeslastekohtute allumuse määras seadus⁵ järgnevalt: neile alluvad, vastavalt kohalikele eraseadusile, kõik linnaelanikkude ja nende varade eestkoste- ning hoolekandeadjad, välja arvatud ainult: 1) kohtuasutistele alluvad hoiukorra- ning vaidlusasjad; 2) alaealiste lapsendamine (BES § 185); 3) abiellumiseks loaandmine õigeusulistele isikutele nende vanemate nõusoluga (BES §§ 205, 351) ja 4) juriidiliste aktide tegemine ning tõestamine, samuti testamentide tegemine ning hoiulevõtt (BES §§ 2045, 2051). Kõigil juhtudel, kus seadus nõuab juriidilise akti kinnitamist vaeslastekohtu poolt (BES §§ 364, 377, 378, 396, 399, 400, 401 jt.), viimane, s. o. vaeslastekohus vaatab esialgselt akti läbi (vhodit v predvariteljnoe rassmotrenie sdelok) ja avaldab nende kohta oma nõusolu või mittenõusolu. — Vaeslastekohtute määrused: 1) alaealise enne tähtaega täisealiseks tunnistamisel (BES § 271); 2) nõusolu avaldamisel lapse vanemliku võimu alt vabanemiseks (BES § 229) ja mitme abielu laste samastamiseks (Einkindschaft, BES §§ 2514, 2516); 3) pärandi jagamisel kokkuleppel pärijate vahel, kui viimaste hulgas on mõni hoolealune (BES § 2695); 4) hoolealuste kinnisvarade võõrandamisel ja pantimisel üle 300-rubla summas (nüüd 300 kr.; BES §§ 382, 386) ja 5) hooldajaile ning eestkostjaile määratava tasu üle (BES §§ 426; 496, 2596) — esitatakse kinnitamiseks vastavale ringkonnakohtule.

See allumus ja kord linna-vaeslastekohtute suhtes on

³ Üldkubermangu sead. VSK, II k. I j., § 1193.

⁴ Üldkub. s. §§ 1194, 1160, 1192.

⁵ Üldkub. s. §§ 1194, 1191, 1192.

kehtiv Eestis ka praegu, kusjuures ringkonnakohtu ülesandeid teostab rahukogu kui I astme kohus⁶.

3. Linna-vaeslastekohtute tegevuse üle kuulub seega kohtulik järelevalve rahukogule, kui I astme kohtule. Teatud vaeslastekohtute määrused tuleb juba *ipso jure* vaeslastekohtute eneste poolt esitada kinnitamiseks rahukogule, nagu eespool tähendatud⁷. Vaeslastekohus kaalub neid küsimusi esialgselt, kui ülemhooldaja, kogub kõik tarvilikud andmed, võtab arvesse, kuivõrt hoolealuse isiku või vara suhtes tarvilik ning kasulik on vastav tehing, kas see osutub kokkukõlaliseks seadusega ning tegelikkude oludega. Ja alles siis, kui vaeslastekohus on kõik tarvilikud andmed asja kohta kogunud ning teatud juriidilise tehingu suhtes jõudnud jaatavale seisukohale, esitab tema oma motiveeritud otsuse ühes kõigi andmetega kinnitamiseks rahukogule. Milline on neis asjus rahukogu ülesanne?

Mõned rahukogud ja Kohtupalat kalduvad arvamusele, et rahukogu järelevalve ning vaeslastekohtute otsuste kinnitamine neis asjus on puhtformaalne toiming, kus asja sisuliselt üldse ei kaaluta, vaid piirduakse selitamisega, kas vaeslastekohus, kellel on hoolealuse asjad kõige paremini teada, on talitanud seaduses ette nähtud piirides. Sel kaalutlusel on Kohtupalat, näit., õigeks tunnistanud rahukogu tegevuse, kes hooldajale tasumääramise asjas ei võtnud pärijailt tõendusid vastu selle kohta, et vaeslastekohus olevat hooldajate tööd ekslikult suuremana kirjeldanud ja selle põhjal neile ka rohkem tasu määranud kui seadus lubaks, sest Kohtupalati arvates rahukogu ei võivatki sisuliselt arutada ning kaalutella neid olusid, millele vaeslastekohus oma otsuse rajab, vaid rahukogu pidavat ainult formaalselt kontrollima, kas vaeslastekohus on toiminud seaduse piires⁸.

Säärane seisukoht pole õige, sest see on täiesti vastuolus seaduse sihi ning mõttega. Kui seadus⁹ teatud tähtsamad vaeslastekohtule alluvad küsimused seab rahukogu otsese kontrolli alla, siis teeb ta seda loomulikult eeldusel,

⁶ Ajutiste kohtute sissesead. sead. § 1 p. d., RT 1 — 1918.

⁷ Üldkub. s. § 1192.

⁸ Kohtupalati otsused, toimetustes nr. 32/1932; nr. 138/1931; nr. 244/1930.

⁹ Üldkub. s. § 1192.

et rahukogu, kui erapooletu kohtuvõim, järele vaataks, kas vaeslastekohtu otsus on kokkukõlas vastava hoolekandeasja konkreetsete oludega ning seadusega. Kas, näit., on tarvilik kinnisvara müüa või koormata, kas selle eest saadav hind on küllaldane, kas leping on sõlmitud küllalt kasulikult hoolealuse huves (BES § 382), kas, näit., hooldajaile määratud tasu on õigustatud nende töö ning vaevaga, samuti kas on tasu määratud seaduses ette nähtud piirides. Seda kõike peab juba ameti poolest omal algatusel kontrollima rahukogu, sest ainult selles ongi kindlustis, et vaeslastekohtud talitavad seaduslikult ning hoolealuse isiku ja vara huves. Seadusandja on sihilikult siin vaeslastekohtu tegevuse asetanud kõva kohtukontrolli alla ja sellel kontrollil on mõtet ainult siis, kui rahukogu vaeslastekohtu määrusi neis asjus sisuliselt läbi katsub ega piirdu ainult vormi täitmisega. Tähtis on kohtulik kontroll vaeslastekohtu määruste suhtes eriti juba selle poolest, et nende koosseisu ei kuulu sagedasti ühtki juristi, nende liikmed valitakse volikogude poolt parteidekaupa. Võib-olla need inimesed tunnevad enam-vähem tegelikku elu, kuid juriidiliselt võivad nende seisukohad vahest põhjendamatud olla. Mõned vaeslastekohtud on, näit., valmis kergel käel hooldajaile määrama liiga suuri tasusid. Rahukogu peabki siin kõrgema kohtuna seisma valvel, et hoolealune kahju ei kannataks. Kuidas saab aga säärast majanduslikku ja samal ajal ka juriidilist ülesannet teostada ainult mingisuguse vormilise asja käsitlemisega, ilma et tungitaks asja sissu? Minu teada ongi mitmed rahukogud seda oma kontrollimiskohust täitnud tänini väga hoolsasti, kaaludes iga küsimust eeskätt ikka sisuliselt, sest muidu ei saagi otsustada, kas vaeslastekohtu poolt kinnitamiseks esitatud tehing on hoolealuse isiku ning vara huvides ning kasulik. Kui rahukogu leiab, et vaeslastekohus on küsimust kaalunud pealiskaudselt, pole, näit., selitanud, kas hoolealuse majanduslik seisukord nõuab kinnisvara müümist või koormamist, milline on kinnisvara turuväärtus jne., siis rahukogu võib ning peabki asja saatma vaeslastekohtule täiendavate andmete kogumiseks või uuesti otsustamiseks, kui rahukogu juba olemasoleva materjali põhjal ei leia võimaliku olevat vaeslastekohtu otsust kinnitada.

Tekib küsimus, kas rahukogu ei või vaeslastekohtu määrust kinnitades seda osaliselt muuta, määrates, näit., hoolda-

jaile vähem tasu kui vaeslastekohus, lisades mõningaid tingimusi ning muudatusi kinnisvara müügi ning pantimise suhtes jne., et sellega kaitseda rohkem hoolealuse huve? Arvan, et rahukogul selleks täielik õigus on, kui kõrgemal järelevalvajal hoolekandeesjus, sest peaeesmärk, milleks iga hoolekanne seatakse ja milleks vaeslastekohus ning ka rahukogu, kui järelevalveorgan, teotseb, on ikkagi hoolealuse isiku ning vara kaitsemine ja valitsemine hea pereisa hoolega¹⁰. Et seda ülesannet täita tõsiselt ja edukalt, selleks peab rahukogu kõigekülgselt arutama igat hoolekandeesjas tehtud vaeslastekohtu otsust, olgu see tema kinnitamisele esitatud *ex officio* või on selle üle temale esitatud asjast huvitatud isiku poolt kaebus. Rahukogu õiglane näeng peab siin olema lõplikuks otsustajaks niihästi asja juriidilisest kui ka faktilisest küljest. Selle ülesande teostamisel ei tohi rahukogu unustada kohtu peaülesannet — olla seaduslikkuse valvajak. Kohtunik pole mõni bürokraat, kes oma kohustisi täidab ainult formaalsest küljest, katsudes asja sisust mitmesuguste ettekänetega mööda põigelda, vaid tema peab oma arenenud õiglusing sisetunde kohaselt looma inimeste vahel õigust ja õiglust.

4. Seadus¹¹ näeb ette ka korra, kuidas asjast huvitatud isikud võivad kaevata vaeslastekohtute tegevuse ning otsuste üle.

Edasikaebeinstantsiks on rahukogu, kui I astme kohus. Kaebused tuleb esitada ühe kuu jooksul, arvates päevast, mil vaeslastekohtu otsus asjaosalisele kuulutati, teistel juhtudel aga päevast, millal see viidi täide. Kaebused pikalduse üle pole seotud ühegi tähtajaga. Kui kaebus on antud vaeslastekohtu otsuse peale, siis vaeslastekohus teatab sellest hooldajale või isikule, kelle õigusi see puudutab, andes neile võimaluse kahe nädala jooksul esitada rahukogule oma vastuasetusi. Rahukogu omalt poolt võib nõutada täiendavaid seletusi vaeslastekohtult ja asjast osa võtvalt isikult, määrates selleks vastavad tähtajad. Enne kui asja sisuliselt otsustada, võib rahukogu, kui ta loeb sellekohase palve põhjendatuks, seistada kaevatud vaeslastekohtu otsuse täitmise.

Kaebused võivad olla kahesugused: 1) pikalduse üle, keeldumise üle sooritada mõnd seaduses ette nähtud toimin-

¹⁰ BES §§ 357, 431, 458.

¹¹ Üldkub. s. §§ 1194, 1186, 1160—1167.

gut ja üldse teoviisi üle, milles avaldub vaeslastekohtu kõrva-lekaldumine seaduskorrast; ja 2) otsuste eneste sisu üle (na samoe suštšestvo postanovlenii), kui nendega rikutakse kaebaja või hoolealuse isiku isikulisi või varanduslikke huve.

Kuidas peab rahukogu sääraseid kaebusi arutama? Kas võib ja peab tema kaebajailt vastu võtma nende väidete kinnitamiseks uusi tõendeid, dokumente, üle kuulama tunnistajaid, küsima asjatundjate arvamusi, kui see osutub olude kohaselt tarvilikuks?

Kahtlemata. Rahukogu toimib nende kaebuste arutusel kohtuna, peab selitama, kas kaebaja poolt esitatud väited on põhjendatud, kas vaeslastekohtu tegevus või otsus on põhjendatud tegelikkude oludega ning kas seadused on õieti kohaldatud neile oludele. Kohus peab ise tungima neisse oludesse, peab oma sisetunde põhjal jõudma teatud tulemusele. Selleks peab aga kohus asja kõigekülgselt selitama, peab tarbe korral nõutama kaebajalt täiendavaid andmeid, tõendeid. Kuidas muidu võiks kohus lahendada kaebust, milles väidetakse, et vaeslastekohtu otsus pole sisuliselt õige, et seal olud on moondatud, asja tõeline seisund võõriti seatatud? Kuigi kohus siin ei toimi täielikult võistlusmenetluse alusel, vaid hoiu korras, on siin sellegi pärast kohaldatavad põhimõtted, et kaebajale peab antama võimalus tõendada üldprotsessi korras oma kaebust ja selles esitatud väiteid kõigi vahenditega, mis protsessis ette nähtud. Ja et rahukogu toimib siin järelevalvajana, siis on tal enesel täielik võimalus koguda andmeid omal algatusel ja andes selleks muidugi võimalusi ka kaebajale. Peaasi, et materiaalne tööde selitatakse ja kõigekülgselt järele katsutaks, kas vaeslastekohtu otsus või tegevus on kokkukõlas oludega ning seadustega. Arvan seepärast, et seisukoht, nagu peaks rahukogu säärase kaebuste läbivaatamisel piirduma ainult mingisuguse formaalse järelevalvega, mitte aga sisuliselt asja läbi vaatama, osutub lausa vildakuks, ega lase end põhjendada loogiliselt, eluliselt ning juriidiliselt.

5. Rahukogu otsuste peale vaeslastekohtu asjus on võimalik kuu aja jooksul edasi kaevata kohtupalatile TKS §§ 784 ja 786 ette nähtud erakaebe korras, s. o. et need kaebused kirjutatakse kohtupalati nimele, kuid antakse rahukogule ühes ärakirjaga sellest ning lisadest vastaspoolele. Kohtupalat arutab neid TKS §§ 788—791 korras, s. o. samal viisil nagu

harilikke erakaebusi. Erakaebuste arutamiskord kohtupalatis pole neis paragraafes täpsalt väljendatud. § 791 ütleb ainult, et kohtupalati määrused neis asjus kuulutatakse üldisel alusel (na obštšem osnovanii). Kuid sellest asjaolust, et need määrused kuulutatakse üldisel alusel, järgneb, et erakaebuste eneste läbivaatamine peab toimuma üldkorras, sest et muud korda TKS selleks eriti pole määranud. Seda arvamust kinnitab täiesti ka seadusandlik motiiv § 791 juurde¹², kus öeldud, et erakaebusi kuulatakse ning arutatakse kohtupalatis samas korras kui apellatsioonkaebusi. Sellel seisukohal on vankumatult püsinud ka Vene Senat¹³, seletades, et erakaebustes kohtupalat ei või keelduda läbi katsumast tõendeid, mis esitanud erakaebaja, sest siin kohus arutab asja TKS § 772 korras, olles kohustatud tegema uue kohtuotsuse erakaebuse piires, mis asendaks rahukogu otsust. TKS § 771 teeb kohtupalatile kohuseks võtta kaebajalt vastu uusi tõendeid ja neid läbi katsuda. Selle seisukoha võtavad omaks kõik tuntuimad Vene protsessualistid, nende seas Issatšenko¹⁴. Seega ka erakaebuste puhul vaeslastekohtute asjus rahukogu otsuste peale on kohtupalat kohustatud kaebajalt tõendeid vastu võtma harilikus korras ja neid hindama ja arvestama oma otsuse tegemisel¹⁵.

6. Kassatsioonkaebuste andmise korda kohtupalati määruste hoolekandeesjus seadus eraldi ette ei näe. Tsiviilkohtupidamise seadustiku komisjon on seepärast tarvilikuks pidanud uut § (1541) selle kohta võtta TKS-sse. Tänapäev on talitatud siin üldiselt kohtutegeluses kujunenud korra järgi, nimelt, et nende kohtupalati määruste üle, millega teatud asi lahendatakse lõplikult ja võimalust pole muul viisil enam kaevata, võimalik on anda kassatsioonkaebust¹⁶. Et aga hoolekandeesjus kohtupalati määrus lahendab teatud küsimuse lõplikult, siis on võimalik säärase määruse üle anda kassatsioonkaebust harilikul alusel.

7. Ülaltoodust järgneb, et kohtutel on linna-vaeslastekohtute suhtes võrdlemisi suur järelevalveõigus ning kohus

¹² Sudebnõje Ustavõ, s isloženiem rassuždenii, na koih oni osnovanõ, I osa, 1866. a. väljaanne, lk. 356.

¹³ TKD otsused 1899. a. nr. 63; 1906. a. nr. 8; 1893. a. nr. 62.

¹⁴ Graždanski protsess, IV k., lk. 495—500.

¹⁵ Vene Sen. TKD, 1884/73; 1880/213; 1877/150 ja p. t.

¹⁶ Vene Sen. TKD, 1906/24; 1904/108; 1896/27; 1880/126 ja p. t.

ning et seadusandja on tahtnud sellega luua eeldusi, et vaeslastekohtute tegevus isikute ning varanduste hooldamisel toimuks kõigiti õiglaselt ja seaduspäraselt. See järelevalve peab olema mitte ainult formaalne, vaid ka sisuline rahukogu poolt ja erakaebe korral samuti ka kohtupalati poolt. See järelevalve süsteem on iseendast kõigiti otstarbekohane. Jääks ainult soovida, et ka valla-vaeslastekohtud, mis tänini teotsevad veel vallakohtute korralduste alusel, mis korraldus aga muutunud oludes mitmeti saanud ebaotstarbekaks, viidaks järelevalve suhtes ühtlase süsteemi linna-vaeslastekohtutega.

Eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kehtiva Nuhtlusseadustiku järgi ei ole karistatav.

V. Issajeff.

Vaevalt on kriminaalõiguslike normide tõlgendamise alal tekkivate probleemide suhtes niihästi endise Vene riigi kui ka meie kohtud kunagi ilmutanud nii suurt kõikuvust kui ametialasest intellektuaalsest võltsimisest eraisikute osavõtu karistatavuse küsimuses. Esialgu asus Vene Senat seisukohal, et seesugune eraisikute tegevus olevat seadusandja poolt loetud karistusväärseks ja käivat NS §§ 13 ja 362 alla (vt. V. Sen. nr. 936—1873). Sellest seisukohast loobus aga Senat peale seda, kui end. Vene riiginõukogu 4. nov. 1873. a. kõrgemalt poolt kinnitatud, kuid seaduslikus korras avaldamata jäänud arvamuses oli muu seas väljendanud vaate, et mainitud juhtudel eraisikute suhtes tulevat käsitada NS §§ 13 ja 294. Riiginõukogu vaadetega ühines hiljemini ka Senat. Edasi 1885. a. toimub vene kassatsioonipraksises (vt. V. Sen. nr. 28) uus pööre selles mõttes, et hakatakse pidama eraisikute tähendatud tegevust karistamatuks, välja arvatud üksikud juhud, kus selle karistatavus on nähtud otseselt seaduses ette (näit. NS §§ 382, 1441). See vaade püsis 1906. a-ni, mil Senat (vt. V. Sen. nr. 9) pöördub jällegi riiginõukogu seisukoha juurde tagasi. Sama seisukoha kaitseks toob Senat ette seletuses nr. 4 — 1916. a. üksikasjalisi motiive, kuid kaaluvamad neist osutuvad vaid väiteiks *de lege*

ferenda. Meil Eestis põhines kohtupraktis selles küsimuses kauemat aega vaatel, mida end. Vene Senat pooldama hakkas 1885. a. Ka Riigikohus otsuses 17. sept. 1930. a. Osvald Hallopi ja teiste süü asjas tunnustas seda vaadet, leides, et eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest kehtiva Nuhtlusseadustiku järgi ei ole karistatav, sest NS § 294 säärast eraisikute tegevust ette ei näe, ning eraisikute osavõtt ametialasest süütegudest on võimalik üksnes niivõrt, kuivõrt see tegevus moodustab üldkuriteo. Teiselt poolt leidis aga Riigikohus, et NS § 294 järgi langevat siiski eraisikud karistusele kõigi võltsitud ametlike dokumentide tarvitamise eest, arvates viimaste hulka ka dokumente, mis „osutuvad võltsituiks ainult seepärast, et vastav ametnik õigete teadete asemel paigutas neisse teadvalt ebaõigeid andmeid“.

Kõnesolev küsimus ühenduses Tallinna Peatolliametis aset leidnud ennekuulmatute kuritarvituste ilmsikstulekuga on omandanud eriti aktuaalse tähenduse, seda enam, et kõikuvus kohtute seisukohtades püsib — nagu võib otsustada vastavate protsesside senise käigu järgi.

Meie juriidilises kirjanduses on minu teada seda küsimust puudutatud ainult ühel korral, nimelt hr. P. Kanni artiklis „Kas eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsetest võltsimisest on kehtiva Nuhtlusseaduse järgi karistatav?“ („Õigus“ nr. 3 — 1932). Autor juhib siin kõige pealt tähelepanu kuriteost osavõttusse puutuvate NS üldreegleile, millest nähtub, et seadusandja ei tee põhimõtteliselt mingit vahet vastutuse suhtes kuriteost füüsiliselt mitte osa võtnud, kuid selle toimepanemiseks teistega kokku leppinud süüteoosaliste ja kuriteo tegelikkude kordasaatjate vahel, heites neid kõiki selle süüteo eest määratud karistusele, mille toimepanemiseks nad kokku leppisid. See NS §§ 13, 119 ja 120 väljenduse leidnud seadusandja seisukoht ei jätvat kahtlust, et eraisikud-süüteoosalised ei vastutaks selle ametialase süüteo eest, mis on nende avatlemisel või kokkuleppel ametnikkude poolt korda saadetud, ning et muu seas eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest poleks karistatav NS §§ 13 ja 362 järgi. Nii mõistnud ja seletanud eraisiku osavõttu ametialasest süütegudest vene kohtud ja end. Vene Senat 1873. a. lõpuni. Selle seisukoha juurde, mis leidvat ka tuge doktriinis (Hälschner, Berolzheimer, Nagler, Fr. Liszt, prof. G. Kolokolov, Štšeglovitov, A. Chauveau, Faus-

tin Hélie ja paljud teised) kui ka Lääne-Euroopa kehtivais nuhtlusseadustikes (Code pénal § 59, Prantsuse kassatsioonikohtu ots. 25. okt. 1813. a. ja 9. jaan. 1863. a. Saksa SGB § 348, Reichsgericht'i ots. 22. juul. 1882. a.), autor siiski kindlaks ei jää, vaid ühineb lõpptulemuses ülaltähendatud end. Vene riiginõukogu seisukohaga.

Sel puhul oleks lubatav kõige pealt tähendada, et kui riiginõukogu seisukoht peaks olema õige, osutuks Senati esialgu pooldatud vaade ebaõigeks, ning überpöördukt, ei või igatahes nad mõlemad õiged olla, küll aga on mõeldav nende mõlemi ekslikkus. Oma seisukohta, et eraisikute mainitud tegevuses olevat karistatav NS §§ 13 ja 294 järgi, põhistab riiginõukogu väitega, nagu oleks mõlemas normis — s. o. NS §§ 362 ja 294 — nähtud ette „üks ja sama süütegu, nimelt võltsimine offitsiaalses dokumendis“. Kuid see väide ei taba asja tuuma, küsimuse raskuspunkt koondub just sellesse, et esimene neist §§-dest näeb ette ametialaseid intellektuaalseid võltsimisi, teine (§ 294) aga mitte, ning ei võigi neid ette näha täiesti arusaadavail, seadusandlikust tehnikast olenevail põhjusil: kehtiva Nuhtlusseadustiku ning üldse kriminaalseadustikkude eriosade konstruksiooni kohta on iseloomustav, et neis leiduvate normide dispositiivses osas on ära tähendatud selle karistusväärseks loetud teo koosseis, mille saadab korda füüsiline isik üksi ilma kellegi kaastegevuseta, kuna ametliku dokumendi intellektuaalset võltsimist võib panna toime vahetult ainuüksi riigiteenija, mitte aga eraisik. Järelikult, kui tahetakse, näiteks, fikseerida juriidilises keeles NS §§ varal eraisiku poolt teostatud riigiteenija avatlemist säärasele võltsimisele, siis võib see kahtlemata toimuda üksnes NS § 13 seadmisel ühendusse NS § 362-ga, mitte aga NS § 294-ga. Ühes sellega kerkib muu seas tahtmatult üles senise kindla kohtupraksise seaduslikkuse küsimus eraisikute osavõtu suhtes ametialasest raiskamisest, mis riiginõukogu vaadete kohaselt viiakse NS §§ 13 ja 1681 alla. Et ametialane raiskamine, kui niisugune, on nähtud ette NS § 354, NS § 1681 aga üksnes mitteametialane, siis on siin võimalik teha ainult kaks oletust: 1) säärase juhtude NS § 1681 alla viimine toimub selle § dispositiivse osa piiride laiendamisel analoogia kaudu, mis aga seadusandjate poolt otseselt keelatud, nagu nähtub NS § 1, Vabariigi põhiseaduse § 9, ning KKS § 12 ja TKS § 9 võrdlusest; 2) NS üldosa reegleist

järeldatakse, et eraisikute osavõtt ametialasest raiskamisest on loetud karistusväärseks NS §§ 13, 119, 120 ja 354; kuid selles viimases §-s, mis pealegi nägi muu seas ette eraisikute kohta üldse mittetäidetavaid karistusi, nagu ametist vallandamist ja riigiteenistusest väljaheitmist, pole ära tähendatud, missuguste karistuste alla nemad säärastel juhtudel langevad, mille tõttu leitakse tarvilikuks NS § 151 kohaldamisel neid karistada NS § 1681 järgi, kusjuures teoreetiliselt vaatekohalt seesugune seaduste käsitlemine näib olevat täiesti lubatav. Kaitsedes Vene riiginõukogu seisukohta, hr. Kann toetub veel NS § 1441-le ja selle juurde kuuluvale seletuskirjale, kusjuures väidab: „NS § 294 räägib valedokumentide „koostamisest“, mis sõna all seadusandja on mõistnud dokumentidele nii välimuse kui ka sisu andmist. Et seadusandja on NS § 294 ette näinud ka dokumentide sisu võltsimist ja neisse valeteadete mahutamist, see selgub NS § 1441 tekstist, mille järgi valeteadete mahutamine eraisikute poolt ses paragraafis loendatud ametlikkudesse dokumentidesse on karistatav NS § 294 järgi, kui ka sellele paragraafile lisatud seletuskirjast, millest nähtub, et NS § 1441 oli paigutatud 1884. a. Nuhtlusseadustikku vaid § 294 täiendamiseks („dlja polnotõ zakona mõ priznali ne izlišnim osobo upomjanut v sem meste“ jne.). Seega ei ole NS § 1441 *delictum sui generis*, nagu seda ekslikult arvatakse, vaid see seadus kordab ainult seda, mis juba eraisikute poolt ametlikkude dokumentide võltsimise kohta käivas üldises § 294 on ette nähtud. Et aga NS § 1441 kõneleb intellektuaalseist ametialaseist võltsimisist ja seletuskirja järgi see paragraaf kordab vaid seda, mis juba § 294 ette nähtud, siis ei võiks kahtlust olla, et riiginõukogu on üsna õieti seletanud, et NS § 294 on ette nähtud ka § 362 loendatud ametialased intellektuaalsed võltsimised.“ Need väited kutsuvad iseenesest esile küsimuse, kas seadusandjal siis tõesti oleks tarvitsenud paigutada kriminaalseadustikku välja-pole NS § 294 sisalduvat jaotust — ainult ühe ametlikkude dokumentide liigi kohta käivat määrust, nagu see on NS § 1441, kui viimane kordaks üksnes seda, mis juba on nähtud ette § 294-s? Ka on raske oletada, et seadusandja oleks tahtnud säärasel ebaloomulikul ja tehniliselt vaevalt lubataval viisil täpsustada teise hoopis laiema ulatusega normi (§ 294) sisu. Teiselt poolt on siin ühtlasi vaja arvestada

NS § 1441 seisukohta — 9. lõike V peatükis, mis kannab pealkirja „O narušenii postanovlenii ob aktah sostojania“ ja selle suure tähendusega, mida omasid Vene keisririigis teatud seisused ja kodanikkude neisse kuuluvust tõendavad dokumendid. Seepärast tulebki nähtavasti arvata, et mainitud seletuskirjas leiduval õiendusel on teine mõiste, ning ühineda end. Vene Senati kriminaalosakonna seletusega nr. 20 — 1894. a. Schumacheri asjas, mille järgi NS § 1441 on paigutatud NS 9. lõike V peatükki, vaid „seisuslikesse aktidesse puutuvate määruste rikkumiste täienduseks“ („v vidah polnotõ isloženia narušenii postanovlenii ob aktah sostojania“), kusjuures selle § esimene osa sanktsiooni suhtes juhib NS § 294-le, arvatavasti põhjusel, et ühe osa eraisikute poolt korda saadetavaist vastavaist süütegudest moodustavad ikkagi materiaalsed võltsimised.

Asudes Senati esialgu pooldatud seisukoha hindamisele, ei tohi unustada, et ametialaseid kuritegusid käsitlevad kriminaalseadustiku määrused on erinormid, milles on määratud karistused riigiteenijale kõige pealt ametikohuste rikkumise ja neile isiklikult riigi poolt osutatud usalduse kurjastitarvitamise eest, mispärast kõnesolevate normide sanktsiooni osad võivad olla kehtivad eraisikute suhtes ainult niipalju, kui võrdne neis või mujal leidub asjaomane täiendus. Kuid kaldudes kõrvale NS § üldosa reegleis väljendatud põhimõtteist, seadusandja igatahes osavõtu suhtes ametialasest intellektuaalsest võltsimisest määras NS § 382-s kindlaks õige kitsad eraisikute karistatavuse piirid, millesse langesid erandlikult avatlejad, ning neistki üksnes teatud liik — riigiteenijat seadusvastase tasu lubamisega kuriteole kallutanud isikud, kusjuures sama § 382 põhjal neid tuli karistada NS § 362 või NS § 364 järgi. Ühes sellega olekski siis lõplikult tõestatud Vene riiginõukogu vastava vaate, kui ka osalt Senati esialgse seisukoha ekslikkus. 1916. a. (vt. VSKK 1916. a., nr. 38, art. 206). Eraisikute vastutuse mainitud kitsad piirid suruti veelgi enam kokku sellega, et NS § 382 asemel pandi kehtima NS § 272², kuid juba aasta hiljem (vt. VSKK 1917. a., nr. 156, art. 865) kaotati isegi see §, ilma et viimast oleks asendatud mingisuguse uue normiga. Peale seda ei jää järelikult muud üle, kui kokkukõlas Riigikohtu otsusega 2. märtsist 1932. a. Edvin Švani, Rudolf

Kalamehe ja teiste süü asjas (vt. Riigikohtu kriminaalosalakonnaga akt nr. 68 — 1932) tahes-tahmata konstateerida, et kõnesolev eraisikute tegevus on küll hukkamõistetav, kuid ei ole kehtivas NS-s karistusväärsaks loetud.

Mis puutub viimaks vaatesse, nagu oleks NS § 294 järgi siiski karistatav ametialase intellektuaalse võltsimise tunnustega dokumentide tarvitamine, siis on vaevalt võimalik selle seisukohaga ühineda: mainitud §-i tekst on selge ja täppis, tema esimene jagu koosneb kahest sisuliselt seotud, ühe terviku moodustavast osast, mille puht-keelelise analüüsi ja loogilise tõlgendamise tulemused kõrvaldavad kindlasti iga-suguse võimaluse oletada, et teises osas, mis käsitlebki just võltsitud dokumentide tarvitamist, oleksid mõeldud mingi-sugused muud võltsimised kui esimeses võltsitud dokumentide koostamise kohta käivas osas. Seadusandja oleks iga-tahes säärasel korral võltsitud dokumendi tarvitamisse puutuva osa redigeerinud teisiti, s. o. väiksemas kokkukõlas esimese osaga. Järelikult, kui intellektuaalse võltsimise tunnustega dokumente esimese osa alla viia ei saa, siis osutub see võimatuks ka teise osa suhtes. Säärane võimalus avaneks ehk üksnes sel korral, kui intellektuaalne võltsimine oleks tulnud kõnesse mõnes eelmistest §§-dest.

Nii siis on minu arvates vastuvaidlematult selge, et kehtiva NS järgi pole karistatav ei eraisikute osavõtt ametialasest intellektuaalsest võltsimisest ega ka säärase võltsimisega saavutatud dokumentide tarvitamine. Puhtloogiliselt ja õigluse põhimõtte seisukohalt, arvestades materiaalse ja intellektuaalse võltsimise tunnustega ametlikkude dokumentide võrdset ohtlikkust õiguslikule korrale ja ühiskonna huvele, on kujunenud välja võimatu seisukord, mis muu seas on täielikus vastuolus kriminaalõigusliku teooriaga põhjusliku seose kohta; sest tõepoolest, kui näit. ametialane intellektuaalne võltsimine on pandud toime eraisiku algatusel, kui riigiteenija viimase avatluseta üldse poleks andunud kuritegevusele, siis jääbki täiesti arusaamatuks, miks ei tehta vastutavaks tagajärgede eest kiusajat vähemalt samal määral kui riigiteenijatki. Kuid teiselt poolt on kindel, et seisukorda võib parandada ainuüksi seadusandlikus korras. Kahjuks aga ei too siin paremusi ka Riigikogu poolt 26. III 1929 vastu võetud uus Kriminaalseadustik. Viimaste puudustele juhtisid

õigel ajal mõned kohtutegelased riigikoguliikmete tähelepanu, seati isegi kokku ja anti üle vastavate täienduste kava. Kuid astunud sammud jäid tagajärjeta — ei tahtud uue Kriminaalseadustiku eelnõu vastuvõtmist lükata edasi, tähendades, et seda olevat võimalik hiljemini täiendada novellidega.

Arutlusi.

Kas vallakohut uuesti ellu kutsuda?

K. Grau.

Viimasel ajal on omavalitsustegelaste poolt ja ajakirjanduses uuesti üles võetud küsimus, kas oleks vajalik maal õigusemõistmiseks väiksemas kriminaal- ja tsiviilasjus vallakohtuid ellu kutsuda. Nende vajadust põhjendatakse sellega, et mõnes rahukohtuniku jaoskonnas venivat asjade ajamine, ning teiseks, et kohus ei olevat maarahvale küllalt kättesaadav. Peale selle aga toonitatakse ajakirjanduses, et vallakohtu kui rahvakohtu suuremaks ülesandeks jäävat rahva psühholoogia ümberkujundamine vastavalt õiguse ja õigluse põhimõtetele, millega ametkohtunikud kunagi ei saavat hakkama. Tahes-tahtmata kerkib küsimus, mis asjaolud põhjustavad inimesi nii suure innuga nõudma vallakohut? Kas tõesti on meie kohtu alal midagi korrast ära? Kas ei ole meie kohtunikel enam rahva usaldust? Või on see ainult praeguse aja haiglane nähtus, kus tahetakse teha ja toimida mõtlemata ning pikemalt ja põhjalikumalt kaalumata, et midagi teha ja näidata, et midagi teha tahetakse.

Minu äranägemise järgi on meie kohtud kogu vabariigi kestel püüdnud oma parima tahte ja sisetunde järgi neile esitatud väiksemaid ning suuremaid tüliküsimusi lahendada, seejuures väljudes õiguse ja õigluse põhimõttest. Et meie rahukohus poleks erapooletu või oleks niivõrt oskamatu, et ta ei suudaks väiksemaid ja lihtsamaid kriminaal- ja tsiviilasju otsustada, seda vist küll keegi ei julge tõendama tulla. Samuti oleks täiesti põhjendamata igasugune kahtlus, nagu ei oleks rahval usaldust või lugupidamist rahukohtunikud vastu väiksemate asjade otsustamise suhtes. Ometi on kohtud suure hoolega neile ülesandeks tehtud

suuremaid ja väiksemaid asju otsustanud ning vaevalt on selleks usku, et vallakohus, kus ainult seadust mittetundvad ja kohtumõistmises vilumatud isikud istuksid, neid, seni rahu-kohtu peale pandud ülesandeid paremini lahendaksid. Kahtlemata saaksid vallakohtud sellega küll palju halvemini hakkama, sest vallakohut, kui niisugust, nagu ta meie juures teotses kuni Eesti Vabariigi algupäevini — 18. XI 1918. a., ei võigi õigusepärast kohtuks nimetada, vaid see oli ainult kohtu surrogaat.

Vaadeldes vallakohtu ajalugu Eesti- ja Liivimaal, näeme, et vallakohus oma sünnipäevil ning pärastises elus, kuni 1889. a., ei olnud mitte niivõrt kohtuorgan, kui valla administratiivasutis ja politseiinstituut. 1802. a. Talurahvaseaduse kava ja 1819. a. Liivimaa Talurahvaseaduse järgi teotses vallakohus kohaliku administratiivorganina ning oli peaasjalikult politseikohustiste täitmiseks ellu kutsutud. Liivimaa Talurahvaseaduse 1819. a. §§ 116, 117 ja 118 põhjal pidi vallakohus vallas rahu, julgeoleku ja heakorra järgi valvama ning politseilistest normidest üleastujaid sama seaduse §§ 526—598 korras karistama. Selle politseilise organi otsustada olid antud ka talurahva tsiviiltülid. Kohus koosnes vallakogukonna poolt valitud kolmest kohtunikust, kellest kohtu esimees pidi olema tingimata taluperemeeste hulgast.

Administratiivinstituudina teotses vallakohus kuni 1889. a. 1849. a. Liivimaa Talurahvaseaduse, mis prooviseadusena kuueks aastaks tarvitusele oli võetud, neljandas peatükis, mis räägib politseivalitsusest, oli §§ 658, 659 jt. ette nähtud, et politseivõimu teostab vallas kogukonnakohus. Samuti 1861. a. Liivimaa Talurahvaseaduses öeldakse, et valdades asutatakse vallakohtud, mis peavad olema kohalikuks valitsusasutiseks (pravitelstvennoi instantsiei) ja sellega koos ka vallakogukonnas esimeseks kohtuastmeks kõigis politseilistes väärtegudes ja tsiviilasjus. Sama seaduse IV jaos I osas § 602, kus räägitakse vallakohtust, mainitakse, et vallakohus kui politseiasutis peab hoolega vallas rahu, julgeoleku ja korra järele valvama ning kõigi politseiliste väärtegade üle juurdlust toimetama. Et selline töö paremaid tagajärgi annaks, jagasid vallakohtunikud valla kahte ossa. Erilised vallakohtu, kui politseiasutise (politseiskoi instantsi), ülesanded on üksikasjaliselt Liivimaa Talurahvaseaduse 604. artiklis

loendatud, kuna politseiliste väärtegade eest karistused, mida vallakohus võib määrata, olid ette nähtud § 605.

Ülalpool esitatud politseiasutise iseloomu ei kaotanud vallakohus ka 1866. a. Liivimaa Talurahvaseaduse üksik- osade muutmisega. Alles 1889. aastal, vallakohtu reformi- mise järel, vabastatakse vallakohus pea täiesti politseiüles- annetest ning tema võimkonda jäävad väiksemate tsiviil- ja kriminaalasjade lahendamine valla talurahva keskel, notariaaltehingud kuni 300 rubla väärtuses, hoolekandekohtu kohustised ja valla- ning ülemtalurahvakohtu otsuste täit- mine tsiviil- ja kriminaalasjus. Seadusandlikes vallakohtu- pidamise korra motiivides tähendatakse, et see on määratud vähemharitud kohtunikele talupoegade jaoks ja peab see- pärast lühike, lihtne ning kõigile arusaadav olema. 1889. a. Vallakohtu seaduse järgi, mis pandi kehtima Eesti- ja Liivi- maal, koosnes vallakohus endiselt ainult rahvaelemendist. Vallakohtunikud valiti valla täiskogu poolt salajasel hääle- tamisel vallaelanikkude hulgast. Kohtunikeks võisid valitud saada valla kodanikud, kes 25 aastat vanaks saanud ja kohaliku rahva enamiku keeles lugeda ja kirjutada oskasid. Kohtunikkude arvu määras vallavolikogu ning vallakohtuni- kud endi keskest valisid kohtu eesistuja kolmeks aastaks (§ 10).

Kas on praegusel ajal kultuurriigis mõeldav ja vastu- võetav säärane kohtu surrogaat, nagu seda oli Vene ajal meie vallakohus, kui seisuslik kohus? Lähtudes seisukohalt, et õiguslikku korda kannavad kolm aampalki: head seadused, tugevad kohtud ja rahva hea usaldus oma õigusemõistmisele, peab küll vallakohut vastuvõtmatuks lugema säärasel kujul, nagu ta hingama on läinud 1918. aastal. Vallakohus, kui võõra võimu sünnitatud orjaaja laps, ei leidnud eluõigust vaba Eesti pinnal. Kohus, kui kahe tülitseja poole vahe- mees, peab olema sõltumatu ja kompetentne temale esitatud küsimuste lahendamiseks. Mis puutub kohtu erapooletusse, siis on esimene nõue, et asjaosalised ei saaks kohtule oma mõju avaldada. Teiseks, et tema ei oleks sõltuv valitsus- võimust. Praegust parteilist ühiskonda arvesse võttes, tuleb tõsiselt kahelda, kas vallakohus, mis koosneb parteilisis- isikuist, oma tegevuses küllalt erapooletu saaks olla, sest ta võib kergesti asja otsustamisel mõjustatud saada oma partei- kaaslaste poolt. Riigi poolt valitud kohtunikud, kui väljas-

pool poliitilisi parteisid seisvad, sellise surve ja puuduse all ei kannata.

Palju vähem vastuvõetavaks tuleb vallakohtu pidada just sellepärast, et tema koosneb ainult isikuist, kel puudub juriidiline haridus, kehtivate seaduste tundmine, oskus ja vilumus õiguslikke küsimusi lahendada ja kohaldada. Ei piisa kohtu sõltumatusest, vaid on tarvis oskust õieti asja otsustada. Kui kohtu sõltumatus riivab pooli, siis kohtu tegevuse oskus käib just läbivaatamisele kuuluva asja enese kohta. Selleks, et anda asjas õige vastus, teha õige otsus, ei piisa veel üksnes eluliste ja faktiliste tingimuste tundmisest, milles antud juhul tegu on korda saadetud, vaid eriti tähtis selle ülesande täitmisel on õigusnormide teadmine, mille põhjal asi peab otsustatama. Samuti vajalik on ka oskus mainitud teadmisi kohaldada igal üksikul juhul. Seepärast peavad kohtunikeks olema isikud, kes on pühendunud kohtutegevusele, selleks õigusteaduse õppimisega ette valmistunud ja kehtivate seaduste kohaldamise oskusega varustunud. Kohtunik peab kohtus olema peaaesjalikult seaduse organiks, juriidiliste teadmiste esindajaks ja kohtu tabade ning viiside (traditsioonide) loojaks ja hoidjaks. Seega luuakse ühtlus kohtu tegevuses. Käesoleva aja õiguslikus seisukorras, kus kirjutatud seadused on eemaldanud tavaõiguse, kohus juriidilise haridusega isikuteta oleks, nagu seda tabavalt tähendab tuntud vene protsessualist prof. Foinitski, laev ilma tüürita, mida juhivad loodusejõu kapriisid vallakohtu sekretäri kujul, kellel vähem või rohkem teadmisi seadusest ja kes mingit vastust kandmata dikteerib kohtule otsuse ette. Nii töötaksid tulevikus ka vallakohtud. Ei ole mõeldav, et vallakohtutes juriidilise haridusega isikud istuksid — või kui, siis ikka ainult erandina, sest siin ja seal vallas ehk leidub mõni üksik jurist. Tuleb arvestada, et vallakohus suures enamikus ka tulevikus samuti koosneb isikuist, nagu eespool tähendatud, kellel seaduste tundmine ja kohtumõistmise oskus täiesti puudub, ning vallakohtu peateguriks ja juhtivaks jõuks jääks vallakohtu kirjutaja, kellest on loota, et see vähem või rohkem kehtivaid seadusi tunneb. Tema näpunäidete ja mõtlemisviisi järgi tõlgendatakse ja kohaldatakse seaduse norme, olgugi et tema, kui sekretär, selle eest mingit vastust ei kannata, kas otsus on õiglane ja kehtivate seadustega kokkukõlas või mitte. Pealegi lasevad endise aja

kogemused oletada, et seesama juhtiv jõud, sekretär, valla-kohtus mõnel korral veel ühe või teise kohutkäiva poole nõuandjana esineb ning seeläbi oma kliendi huvisid kaitse-des mitte enam erapooletult asja otsustamisel kohut mõjustab ning seega kaudsel teel kohtu tegevusse erapoolikust viib, mis aga kohtumõistmisel on täiesti lubamatu nähtus.

Juba kõigist neist ülalesitatud asjaoludest selgub, et valla-kohus, mis koosneb ainult rahvaesindusest — juriidilise hari-duseeta ja kohtumõistmiseks vilumata isikuist — pole vastu-võetav kohtuinstituudina kultuurriigis, kus tavaõigused on kadunud ning kehtivad ainult kirjalikud seadused, mis nõua-vad enne põhjalikku teadmist ja arusaamist, et neid õieti kohaldada. Rahvaesindus on kohtumõistmiseks mõeldav ikka ainult juriidilise haridusega isiku, õigusteadlase, kaastege-vusel ja juhatusel. Rahvakohtunikude ülesanne õiguse-mõistmises on asja faktilise külje hindamine, süüküsimuse otsustamine, kuna asja puhtjuriidilist külge võib otstarbe-kohaselt lahendada ainult õigusteadlane-kohtunik.

Et rahvakohtunikud igapäevse ümbruskonna eluga kokku puutuvad ja elulisis küsimusis sageli paremini võivad asja tunda kui ametkohtunikud, selle vastu ei saa vaielda. Seda rahvakohtunikude elutarkust ning neid ümbritsevate elutingimuste tundmist hinnates on tähtsamates ja raskemates kriminaalasjades süüküsimuse otsustamiseks, kus kohtualuse elu ja saatus kaalul, paljudes kultuurriikides rahvaesinda-jad vandekohtunikude ja väiturite (Schöffen'ite) näol kohtumõistmisest osa võtma kutsutud. Sellest ei saa aga kuidagi veel järeldada, et rahvakohtunikud ka juriidilisis küsimusis kodus oleksid ja ise seadust oskaksid tõlgendada ja kohaldada. Rahvakohtunikud võivad ainult olla üheks kohtu elemendiks, osaks, kuid ei saa kohut tervikuna kujutada.

Kui mõnedes kultuurriikides rahvakohtunikude osavõtt süüküsimuse otsustamisel suuremais kriminaalasjus tarvili-kuks on loetud, siis tsiviilkohtu asjade otsustamiseks, kus puhtformaalse õiguse leidmisega tegu on, ei ole kuski õigus-teoorias ega praktilises elus rahvaelemendi osavõttu soovita-vaks tunnistatud. Kus on tegemist kehtiva seaduse normi-dega, ei ole isikul, kes võhik seaduste tundmises, kaasa rää-kida. Isegi väiksemates ja lihtsamates kriminaalasjades loe-takse rahva osavõtt kohtumõistmisest üleliigseks luksuseks.

Mingipärast tahetakse aga meil just vastupidiselt protsessuaal-õiguse printsiipidele, mis õiguse teoorias ja demokraatlikes kultuurmaades tunnustatud, talitada, ning väiksemate ja lihtsamate tsiviil- ja kriminaal-asjade otsustamiseks rahvakohtunikud õigusemõistmisest osa võtma kutsuda ja koguni juriidilise haridusega isiku kaasabita.

Veel imelikumana ja täiesti arusaamatuna paistab mõne vallakohtu pooldaja väide, et säärase, ilma vilunud õigus-teadlaseta rahvakohtu suuremaks ülesandeks jäävat rahva psühholoogia ümberkujundamine vastavalt õiguse ja õigluse põhimõtetele, millega ametkohtunikud kunagi ei saavat hakkama. Kuidas õpetavad isikud õiguse põhimõtteid, kellel endil selles teadmised puuduvad? See on juba päris absurdne väide! Samuti arusaamatuks jäävad minule vallakohtu pooldajate põhistused, nagu ei oskaks meie rahvakohtunikud õiglaselt ja seaduspäraselt just neis kõige väiksemas kriminaal- ja tsiviilasjus neile otsustamiseks kuuluvaid küsimusi lahendada, kuna suuremate ja tähtsamate asjade otsustamiseks nad on küllalt kohased ja osavad. Näib, et puudub ja lonkab loogiline mõtlemisviis.

Ka on täiesti ekslik väide, et väiksemate kriminaal- ja tsiviilasjade otsustamine vallakohtus tuleb ühiskonnale odavam. Kui tõelisi andmeid tahame arvestada, siis on selge, et vallakohtus ei tule säärase väikeste asjade arutamine ühiskonnale mitte odavam, vaid koguni palju kallim. Eestis on praegusel ajal 373 valda. Oletame, et igasse valda kohut ei asutata, vaid mõned vallad võivad selleks ühineda, kuid ikkagi tuleks vähemalt 300 vallakohut ellu kutsuda. Iga vallakohtu ülalpidamine läheks vähemalt 45 krooni kuus maksuma, kui kohtunikude ning kirjutajate palgad ning sõidukulud arvesse võtta. Seega tuleks igal vallal kohtu peale kulutada 540 krooni aastas. Üle riigi teeks aga see ülahtähendatud vallakohtute arvu järgi 162 000 krooni aastas. Säärase suure summaga võidaks meie rahvakohtunikude arvu lisarahukoh-tunikude näol 250 kr. kuupalgaga 50 võrra suurendada. Kas on meie maarahval tõesti vajadust säärast suurt kulu kanda ja just nende „väiksemate“ tüliasjade lahendamiseks, ning peamiselt seepärast, et nende tillukeste asjade lahendamise oleks kodukolde ukse all ja kiire? Kas ei võiks need väikesed asjad, samuti kui suuremad ja suured asjad, natuke kodust eemal, ja teinekord mõni päev hiljem otsustatud

saada? On aga tõesti maarahval säärane suur rutt just nende väiksemate kohtuasjade otsustamisega ja eluline huvi, et need peaks just oma valla piirides arutatama, siis pandagu ometi suuremates maa-rahukohtunikkude jaoskondades abirahukohtunikud juristidest, vanematest kohtuametikandidaatidest ametisse, kellest praegu puudust ei ole. Need võiksid kas või paari nädala tagant igas vallas, või tarbe korral, et kohut rahvale veel lähemale tuua, ka igas külas kohut mõista ja need lihtsad ja väikesed asjakesed ära otsustada. Võin julge olla ja kinnitada, et säärased kohtuotsused õigusteadlase poolt, kes aastat 4—5 on kohtu juures kandidaadina teotsenud, ei ole mitte halvemad kui vallakirjutaja juhatusel tehtud vallakohtuotsused. Kulused oleks aga selle süsteemi juures ligi kümme korda vähem ning need ulatuksid kõige halvemal juhul 20 000 kroonini. Suuremalt jaolt meie noored juristid on maal sündinud ja üles kasvanud ja peaksid sama hästi maaelu tundma kui nende vennad ja naabrid. Kui just tahetakse neis asjus maaelu tundjat kohtunikku, võiks maal üles kasvanud juristid ametisse seada — siis ei oleks ka etteheideteks põhjust, et kohtunik maarahva elu ei tunne. Nii siis sellepärast, et kohut rahvale lähemale viia, ei tarvitse veel sugugi vallakohtuid, kui kohtu surrogaate, ellu kutsuda ja seega meie praegust kohtu süsteemi lõhkuda ning ühiskonnale jälle uusi suuri kuluseid ja kohustisi peale veeretada, kuna niikuinii olème maksudega liiga üle koormatud. Ekslik on ka arvamus, et vallakohtute ellukutsumisega rahukohtunikel saaks tööd vähem olla. Kui mõned väiksemad asjad rahukohtus, kui esimeses astmes, ära langevad, siis ometi tuleks aga rahukogul, kui teise astme kohtul vallakohtu suhtes, samu asju edasikaebe korral arutada, nii et tegelikult asjade vähenemise protsent oleks õige väike. Teiselt poolt on aga karta, et kohtu „rahvale lähemale toomise“ läbi kohtuprotsesside arv veel tõuseb.

Ei ole ka mõeldav, et endised vallakohtus käsitada olevad kriminaal- ja tsiviil-materiaalõiguse normid kui ka protsessikord kriminaal- ja tsiviilasjus samal kujul, ilma suuremate muudatusteta võiksid tulevases vallakohtus edasi kehutada. Kui veel vähegi vastuvõetavad oleksid vallakohtule kriminaal- ja tsiviil-kohtupidamiskorra seadused, siis seda ei saa mingil tingimusel öelda materiaalõiguslikkude normide kohta. Seisuste kaotamise seaduse kehtimapanekuga

1926. a. kaotasid kõik end. Liivimaa ja Eestimaa Talurahvaseaduses leiduvad materiaaõiguse artiklid oma kehtivuse, ning nende asemele astusid tsiviilasjus BES normid ja kriminaalasjus NS, UNS ja RNS. Nüüd veel neid, seaduslikus korras kustutatud ja tühistatud seadusnorme, uuesti kehtima panna oleks täiesti mõttetu ja meie õiguspoliitika seisukohalt hoopis lubamatu. Ei ole õiguslikus demokraatlikus kultuurriigis, kus kõik kodanikud üheõiguslikud, mõeldav, et maarahva tarvis kehtivad ühed ja linnarahva jaoks teised seaduse põhimõtted. Erilist tsiviilseadustikku vallakohtu jaoks valmistada oleks mõttetu ja asjatu kulude kandmine ja töö tegemine, sest säärane lihtsustatud seadustik oleks ikkagi lähedas ühenduses ja seoses kogu riigis kõigi kodanike kohta kehtivate seaduste määradega — meie tulevase tsiviilkoodeksiga, mida vallakohus otsuste tegemisel tahes tahtmata tundma peaks. Nii siis eeldus, et väiksemais tsiviilasjus ei ole seaduste tundmine vajalik, on suur eksitus. Lubatakse aga kohtule otsuseid teha, mis seadusandluse poolt vastu võetud seaduste nõuete, mõtte ja mõistega kokkukõlas pole, siis oleks see õiglustunde ja seadusest lugupidamise jalgade alla tallamine ja hävitamine. Pealegi ei kinnitaks teise astme kohus sääraseid otsuseid ialgi, vaid ta on kohustatud igal juhul neid tühistama ja seaduste nõuete kohaselt asja otsustama. Veel kurvem on aga lugu kriminaalasjus. Endistes Liivimaa ja Eestimaa Talurahvaseaduses olid NS ja RNS erinevad kriminaalseaduse normid ette nähtud. Kui need süüteo mõiste määramisel vähem-rohkem sarnanesid üldseaduse normidega, siis karistuse määra, sanktsiooni, poolest läksid nad hoopis lahku üld-kriminaalseadusest, ning erinevad ka täiel määral põhimõtteliselt Riigikogu poolt 26. märtsil 1929. a. vastu võetud Kriminaalseadustikus ette nähtud karistusviisidest ja -määradest. Näiteks: end. Eesti- ja Liivimaa Talurahvaseaduses karistati lihtvarguse eest (§ 1070), lihtkelmuse eest (§ 1074) ja seadusvastase võõra vara omandamise eest (§ 1082), kui varastatud, kelmuse läbi saadud või seadusvastaselt omandatud objekt oma väärtuses ei ületa 10 rubla — arestiga veeleiva peal mitte üle kolme päeva, kuna 1929. aastal Riigikogu poolt vastu võetud Kriminaalseadustiku nõuete kohaselt karistatakse süüdlast samasuguses varguses (§ 548), kelmuses (§ 557) ja tema kätte usaldatud võõra vara omandamises

(§ 540) või raiskamises juba hoopis raskemalt, ja nimelt vangimajaga mitte üle ühe aasta. Selle karistusega käib kaasas õiguste kaotus § 20 ette nähtud alustel.

Samuti näeme, et Talurahvaseaduses on ette nähtud laimu ja isikliku haavamise eest §§ 1095, 1096 ja 1097 alusel normaalkaristusena arest mitte üle 3 päeva. Kriminaalseadustiku põhjal aga ähvardab samade tegude eest süüdlast § 494 põhjal isikliku haavamise eest arest kuni 6 kuud ja § 498 järgi laimamise eest vangimaja kuni 6 kuud. Säärast hoopis teise karistuse süsteemiga Talurahva kriminaalseadustikku maaelanikkude kohta uuesti kehtima panna oleks juba päris lubamatu — seda vist ei julge soovida ka kõige tulisemad vallakohtu pooldajad. Ei ole aga vallakohtu suhtes võimalik eri kriminaalseadustikku tarvitusele võtta, siis tuleks loomulikult tulevasel vallakohtul käsitada asja otsustamisel üldist Kriminaalseadustikku ning karistus tuleks süüalusele määrata vastavalt Kriminaalseadustiku nõuetele. Sellest seisukohast lähtudes ei pea ma kuidagi võimalikuks, et vallakohtuile sellel kujul, nagu nad olid ja uuesti ellu kutsuda tahetakse, antaks võimalused kodanikke kuni aastani vangi paigutada, liiatigi veel nende õigusi kitsendada, mis Kriminaalseadustiku § 20 ette on nähtud. Samuti oleks võimatu lubada, et vallakohtud inimesi laimu või isikliku haavamise pärast kuueks kuuks vangi või aresti mõistaksid.

Kui nüüd ülalesitatud põhjustel vargused, kelmused, võõra vara omandamised, teotamised ja laimud ning omavoli vallakohtule ei tohiks alluda, mis jääks siis õieti vallakohtu otsustada kriminaalasjus? Pealegi Kriminaalseadustiku tarvitusele võtmisel, olgugi väiksemas asjus, peavad vallakohtunikud ometi tingimata Kriminaalseadustiku üldosas esitatud põhimõtteid tundma, et igal antud juhul sama seadustiku norme õieti osata tõlgendada ja kohaldada. Samuti oleks vajalik vallakohtupidamise seadustik vastavalt meie kohtu süsteemile ümber töötada, mis aga hulka vaeva ja kulusid nõuaks. Kuid kõigile püüetele vaatamata ometi praegusse meie kohtute süsteemi vallakohus ei mahu, seda ei paranda, vaid ainult rikub ning takistab seega meie kohtute õiglast, süstemaatilist ja otstarbekohast arengut. Vallakohus jääks täiesti võõrlapseks meie kohtute ringkonnas. Tema ei ole enam ajakohane ega vasta meie rahva kultuurilistele ja criti õigusmõistmise nõuetele.

Igal ajal on oma aeg ja iga. Vallakohus oli tol ajal, kui meie maa ja rahvas võõra ikke all ägas, meile kõigile rahvuslikult mõtlejaile kallis nimelt seepärast, et see oli meie rahva oma kohus, omad inimesed olid siin õigust mõistmas ja omas emakeeles asjaajamine, mis kõigile arusaadav, mõistetav ning kättesaadav. Kõigi ülalesitatud puuduste peale pigistati silm kinni — neist vaikiti, kartes, et ehk säärasel korral võõras võim meilt sellegi oma rahvusest koosneva kohtu riisub. Eesti rahva iseseisvuse väljakuulutamise ja talupojaseisuse kaotamisega kadusid äsjamainitud põhjused ja tarvidus vallakohtute, kui seisuslike kohtute, järele. Vallakohtud, kes meie talurahvaga võõra võimu käsutusel umbes sada aastat olid ühes hädasid ja viletsusi jaganud, surid raugana ühes talurahvaseisusega oma loomulikku surma. Temale oleksid meie aja elunõuded, kultuurilma tingimused ja õigusmõisted võõrad ja vastuvõtmatud. Jäägu vallakohtust meile kaunimad mälestised järele. Laske vanake, kes meie rahvaga ligi sada aastat kaasas käinud ja meie rahva elus tähtsat osa mänginud, siis kui võõras ike meid surus ja raskelt rusus, rahu puhata. Ehtigem selle hauda, kes aitas rasketel aegadel meie rahva hinges rahvuslikku tunnet ja jõudumööda õigluse ja õiguse mõistet vääriliselt kasvatada. *Pax vobiscum.*

Märkusi K. Grau eelmise artikli kohta ühes vastuettepanekuga.

K. Parts.

Kõige pealt teen paar õiendavat märkust meie endiste vallakohtute ilme ja tegevuse kohta.

Kui ka vallakogukonna kohtud ellu kutsuti Liivimaa 1819. aasta Talurahvaseadusega sega-asutistena, nimelt kohtumõistmiseks talurahva omavahelistes tsiviilasjades ja ka talurahva kohalise alam-politsei asutisena, kellel lasusid ka mõned ülesanded valla heakorra eest hoolitsemise alal, ja nad segaasutise iseloomu ei kaotanud ka veel uue Talurahvaseaduse väljaandmisega 1860. aastal, siis muutus olukord ometi lõplikult 1866. a. 19. veebruari Vallaomavalitsuse seaduse väljatulemisega. Valdades loodi uued talurahvaseisuse omavalitsuslikud organid ja korraldati ümber endised.

Vallakohtud jäeti edasi, kuid nende kätte jäid selle seaduse § 25 järgi ainult kohtuasjad, mis senigi meie kohtuasutiste toimetada on, nimelt talurahva omavaheliste tülide lahendamised, sealjuures asja hinna ja tõu peale vaatamata, pärimisasjad, pärandite jaotamised ja väikesed kriminaalasjad ning hoiu- ja konkursiasjad. Tallinnamaal tol ajal õiendasid talurahva tsiviilõiguslikke tüliasju kihelkonnakohtud (ETS 1865. a., §§ 733—766) mõisniku juhatusel kihelkonna valdade talurahva esindajatest kaasistujatega, kuid ka seal pidid 1866. a. Vallaomavalitsuse sead. § 25. märkuse põhjal vallakohtud Liivimaa Tal.-sead. kohaselt teotsema hakkama. Vallapolitsei kohused läksid kogu Baltimaal üle vallavanema kätte, kelle käsutada olid abid ja kümnikud, omavalitsuslikud ülesanded aga valla nõukogude, täiskogude ja vallavalitsuste kätte, 1889. a. kohtuolude uuendamise seadus ei teinud vallakohtuid rohkem kohtuasutisteks kui nad juba olid, vaid ainult vähendas märksa nende võimkonda ja pani kehtima uue asjaajamiskorra.

Võides pikemat aega vaadelda vallakohtute tegevust nende viimasel ajastul paaris maakonnas, ei saa ma tunnistamata jätta, et nad üldiselt oma kohuseid tõsiselt võtsid, neist jagu said ja neid korralikult täitsid. Muidugi tarvitasid nad ka kahtlemata vallakirjutaja nõu, kes kohtuprotokoll kirjutab ja ka otsuseid maha kirjutab, kuid et kirjutajad vallakohtunikke oleksid ühekülgsest mõjustanud, ei saa öelda. Varem ajal kaevati kõrtside mõju üle, ajal, kui kohtud kõrtside külje all asusid ja kohtus käijad kohtunikele liike tegema kippusid. Kõrtside sulgumisega kadus alkoholi mõju pea täiesti ja ei pruugi nüüd niisuguse mõju tagasitulekut karta, pealegi kus kohtunikkude üldtase hariduse ja iseteadvuse poolest enam võrreldav ei oleks endisega.

Samuti on kartused vallakirjutaja kõrvalmõju pärast asjatud. Miks karta, et vallakirjutaja oma nõuannetega või arvamustega, kui vallakohtunikud neid temalt päriavad, erapoolikut nõu annab ja kohtunikku ülekohtuteele juhib? Samal ajal ei ole kohtunikkude mõjustamise pärast advokaatide poolt, kes otse asjaosaliste teenistuses ja nende huvides asja tihti hoopis ühekülgsest valgustavad, kellelgi hirmu. Vallakirjutaja ei saaks oma teenistuse huvide pärast ennast üksikute kohtukäijate huvide ühekülgeks kaitsejaks hakata, sest siis oleksid varsti ta päevad vallakirjutaja ametis loetud,

varsti looks ta enesele vastasleeri, mis teda sunniks oma kohalt lahkuma. Rahva üldhariduse taseme tõusmisega, kus kohtunikkude kohtadele ilmuksid isikud, kes vallakirjutaja haridusest taha ei jää, vahest koguni üle on, ei ole vallakohtu soovimatu mõjustamise pärast vallakirjutaja poolt tarvis hirmul olla.

Kuigi endiste vallakohtute tegevuse ja arengu hinnang ei anna põhjust vallakohtu mõttesse eitavalt suhtuda, peab siiski hr. Grauga ühel nõul olema, et ilma sundiva põhjuseta ei pea ka jälle mõnda uuendust ette võetama, uuendust uuenduse pärast. Uuendus nõuab vana korra murdmist, millega juba tutvunud ja harjunud ollakse, nõuaks rahvalt ohvreid ja kulusid ja ümberkorraldusi, pikemat aega läheb tarvis uue korraga tutvumiseks jne. Mis paremuste nimel see peab toimuma?

Vallakohtute ellukutsumise kasuks tuuakse ette kolm motiivi: asjade venivus senistes kohtutes, kohtute võõraks jäämine rahvale ja seniste kohtute kaugus rahvale.

Esimesed põhjendid on aluseta. Mis puutub asjade venivusse, siis võiks seda asjaolu vallakohtute tarvilikkuse põhjendusena ette tuua, kui asjade pikaldase käigu üle ka rahukohtunikkude asjades kaevata võidaks, millest osa peab vallakohtute kätte üle minema.

Kuid rahukohtunikkude võimkonda kuuluvad kohtuasjad on just need, mis, nagu tuttav, meil väga korrapäraselt ja kiiresti liiguvad. Vaevalt saaks kollegiaalne vallakohus neid kiiremini lahendada. Vaadatagu rahukohtunikkude tegevuse aasta- ja kuuaruandeid. Aastaruannetest näeme, et näiteks 1930. a. oli rahukohtunikel toimetada 174 295 asja, millest nad 160 648 asja ära lahendasid, lahendamata jäi ainult 13 647 asja, ning 1931. a. oli nende toimetada 178 718 asja, millest lahendati 167 647 asja ja jäi lahendamata 11 071 asja, tähendab, kummalgi juhul jäi aasta käänakul lahendamata vähem kui ühele kuule langeva osa võrra. Kui aasta lõppkuudel töö eriti tihe on, tihedam kui suvekuudel, siis peab ka kuuaruannete põhjal, kus neid peetakse, ütleva, et ka need näitavad, et asjad liiguvad ja lahendatakse rahukohtutes üldiselt kiiresti ja lahendamata asjade tagavarad ei tõuse harilikult mitte üle keskmise kuu jooksul tulevate asjade hulga, välja arvatud muidugi suve puhkuskuud. Kõige selle juures peab silmas pidama, et teatav osa asju nõuab mitme-

kuulist asjade seisakut kohtus, näit. pärijate kinnitamisest, üleskutse toimetused, kostja ja kaebealuse otsimised, kõnelemata teistest asjaosaliste eneste tegevusest tingitud asjade edasilükkamistest. Üle riigi teevad erandi ainult kolm-neli rahukohtujaoskonda, nendes kipub asju järjest üle kuu normi kogunema, kui neile kõrvalabi ei anta; osalt on see tingitud sellest, et nende jaoskondade kohtunikud on kõrvaliste ülesannetega, eriti maakorralduskomisjonide juhatusega nii koormatud, et oma otsese töö jaoks aega ei jätku, ühes jaoskonnas aga vahest kohtuniku aeglasema arutamiseviisi läbi. Need puudused on parandatavad paari lisarahukoh-tunikuameti juurdeasutamise, keda ühele või teisele poole, kuhu tarvis, käsutada võiks.

Nii siis, kui vallakohtuid ei taheta sundida iga nädal kokku astuma, mis nende ülalpidu väga kulukaks teeks, siis ei saa nendelt kuidagi asjade lahendamiseks suuremat kiirust oodata kui rahukohtutelt, kus asjad nii pea kui nad tulevad, kohe arutamisele määratakse nädala või hiljemalt paari pärast.

Ei pea paika ka teine väide, nagu võõrduksid ametlikud kohtunikud rahvast, sest kohtuniku ametkoha, kus alatiselt arutatakse ja paljastatakse ühiskondlikus elus tekkivaid vahekordi kõiges mitmekesisuses, ei saa keegi elule võõraks jääda. Hoolitsetagu ainult selle eest, et kohtunikud töö ülekoormatuse pärast liiga ära ei väsiks, nii et nad ei jõua enam tarvilisel määral igasse asja ligemalt süveneda, asjaosaliste ja tunnistajate seletusi küllalt põhjalikult analüüsida ja kaaluda. Vallakohtunikud võivad küll oma lähema ümbruskonna elanikkude eluviise ja nende usutavust tunda, kuid ega ainult ligikonna rahvaga tegemist ole rahva praeguse edasitagasi liiklemise juures. Vaevalt võib oodata, et ajutiselt teotsevate vallakohtunikkude inimestetundmine ja hindamine küünib selle tasemeni, mida omavad alaliselt teotsevad kohtunikud.

Et rahvas oma õigustundes kasvaks ja kohus ning rahvas üksteisele võõraks ei jääks, peaksid kohtud oma otsuseid kuulutades iga kord ka nende põhistuse lühidalt teatavaks tegema ja välja kuulutama. Praegu ei peeta seda kahjuks mitte alati silmas ja selle tagajärjel võib pealtkuulajas, kes asja üksikolusid kui ka seadusi ei tunne, tihti arusaamatus ja inetlus tekkida, miks asi nii ja mitte teisiti ei ole lahendatud.

Niisuguste eksiarmuste tekkimist peaks püütama ära hoida.

Tõsiseks puuduseks praeguses kohtukorralduses on aga rahukohtute kaugus rahvale. Mõned vallad asuvad oma rahukohtunist 30—40, koguni 50 km eemal. Suuremahinliste asjade juures, mida enamasti linnast palgatava advokaadi abil aetakse, ei tähenda see kaugus suurt. Kuid väiksemahinlised huvid, mis maa elanikkonnale, eriti aga kehvadele, sama tähtsad on, ei kanna neid kulusid ära, mis nende kaitsemine kauges kohtus nõuab, nad jäävad enamasti kaitsemata ja selle järel võtab hoogu hoolimatus, omavoli, ka omavoliline õiguse jalule seadmine, kättemaksud jne.; väikesed õiguskorralduslikud rikkumised, kui neid aegsasti ei taltsutata, võivad pikapeale anda väga halbu tulemusi. Rida asju, nagu kahjunõuded karjatamiste eest, väikesed tasunõuded tööde eest jne., valduse ja servituudi rikkumised, nõuaks kohal kiiret lahendust. Tähtsat parandust võiks tuua mõne rahukohtuniku asukoha linnast maale üleviimine ja vastavalt jaoskonnapiiride ümberkorraldamine. Nii võiks ehk 6—7 rahukohtuniku maale asetada. Kuid ikkagi jääksid vallad, kellele rahukohtunik on kaugel, temal on omad tööpäevad ja asjaarutamised ette nähtud, tema ei saa oma asukohast lahkuda ja oma jooksvat tööd siin ja seal nende tekkivate väikeste asjade pärast katkestada.

See näitab, et kohal ikkagi keegi peaks olema, kes neid asju värskelt ja kiiresti lahendada võiks. Kes peaks seda tegema? Viidatakse vallakohtule. Olen hr. Grauga ühel nõul, et vallakohut endisel kujul, s. o. kollegiaalkohtuna, elustama ei peaks, kuigi pisut lahku lähen tema ülalpeokulude arvestuses. Minu arvamuse järgi ei tarvitseks ka kollegiaalne vallakohus 4 kohtunikuga, üle kahe nädala kord istudes, rohkem maksma minna kui keskmiselt 360 krooni aastas (26 istungi eest kohtunikkude päevatasu à 2 krooni 208 kr., kirjutajatasu 100 kr., kantselei, post ja raamatud 50 kr.), see tähendaks ikkagi ümmarguselt 370 kohtu pealt 133 200 krooni, mis on küllalt kohutav-suur ja millist ei tohiks rahvas enesele peale kanda tahta ega tohiks temale peale panna.

Viie-kuue lisarahukohtunikuga, nagu hr. Grau soovib, ei oleks häda aidatud. Neist ei jätkuks 11 maakonnale, mille hulgas Tartu maakond ise üksi mitu lisa nõuaks. Pealegi

kui need kohtunikud rändlinnud on, ei teaks keegi neid tarbe korral otsida ja leida. Kohtul või kohtunikul peab alaline asukoht olema kohturahva ligiduses.

Minu arvamuse järgi ei ole tarvis ellu kutsuda vallakohtu endisel kujul, tähendab, kollegiaalkohtu kujul, vaid tuleb panna ametisse valdades, mille keskused asukohast, ütleme, üle 12 km eemal on, ainuisiklikud vallakohtunikud, kellele ka asetäitjad määratakse. Nende ülesandeks oleks kohaliku rahva väikeste tsiviilõiguslike hagide, näit. kuni 50 kr. väärtuses, ja ka rikutud valduse ja servituutide kasutamise ennistamise hagide lahendamine. Nende tasu olgu mõõdukate päevarahade näol. Nii ei võiks nende ülalpidu kalliks minna.

Vallakohtunik lahendaks asjad üksikkohtunikuna ilma formaalsusteta, toimetaks koha peal vaatlusi, küsitlaks vandeta tunnistajaid ja oskureid, protokolliks asjaolud lühidalt ise või tarbe korral vallakirjutaja kaasabil. Kes tema lahendusega rahul ei ole, võib asja üle kanda teatava tähtaja kestel kohalikele rahukohtunikule, kus siis asi võtaks hariliku käigu. Ei ole asja rahukohtuniku juurde üle kantud, kuulub vallakohtuniku otsus täitmisele üldises korras politsei kaudu. Võib kindel olla, et kümnest asjast niiviisi kohal kaheksa või üheksa lõplikult ära õiendatakse.

Vallakohtute ülalpidu peab lasuma üldisel alusel riigi õlul, sealjuures käiks ka nende asjaajamine maksustamisele üldisel alusel (pisasjad oleksid maksuvabad), kusjuures aga kohtulõiv võiks pool väiksem olla rahukohtunikkude lõivumäärast; asjade ülekandmisel rahukohtusse võetagu aga kaebaja poolt vallakohtunikule makstud lõivud arvesse.

Vallakohtunikkude valimine kuuluks vallanõukogule. Valitavalt peaks nõutama teatavat küpsust, vanadust mitte alla 28 a., haridust mitte alla 6 kl. algkooli, ja mingi töö või ametiga teotsemist vallas mitte alla üht aastat. Valimised loetagu kordalainuks, kui nad on toimunud kogu vallanõukogu absoluutse enamikuga. Ametipidamine olgu valitule üldreeglina üheks valimisajastuks sunduslik.

Reform peaks igal juhul edasi lükatama nii kauaks, kui ei ole suudetud välja anda omakeelseid tsiviilseadustikke: ei ole mõeldav, et kohtunik õigust mõistma peaks või seda võiks seaduste järgi, mida ta ei tunne ja iseseisvalt käsitada ei saa; ei ole ka mõeldav, et kohtunikkude valikut võiks

piirata ainult nende väheste kodanikkude ringiga, kes oskavad saksa või vene keelt, milles meie tsiviilseadustikud on välja antud.

Uuendust ei pruugiks kehtima panna korraga üle kogu maa, vaid katse viisil mõnes üksikus maakonnas või maaosas, kus seks tarvidus kõige suurem, näit. Saaremaal. Soovitatav uuendus ei tooks murdu kehtivasse kohtu süsteemi, ei lõhuks seda. On vallakohtunikkude tegevust mõni aeg nähtud, siis on juba kergem järgmisi samme ühes või teises suunas edasi teha.

Kirjanduse ülevaade.

Jherings Jahrbücher für die Dogmatik des bürgerlichen Rechts, Bd. 81, H. 5/6.

Krawielicki. **Tasutus aluseta rikastumises** (Unentgeltlichkeit im Bereicherungsrecht). Autori arvates tähendab tasutus rikastumise küsimuses omandaja isikus kasu olemasolu, ja mitte pole nõutav õigustatud isiku kahju. Mis puutub käsustustesse ilma õigusliku aluseta, autor, vastupidiselt valitsevale arvamusele, ei luba *condictio*'t valdajale, kes on sellise käsustuse (võõra asja üle) teinud, vaid lubab *condictio* õiguse titulaarile (omanikule), ühe sõnaga, sellele, kelle kulul omandaja on rikastunud. Seda määrab autor Saksa BGB art. 812¹ põhjal, viies käesoleva juhu lause alla „või muul viisil“, mille all võib mõista ka kolmanda isiku sammet (Leistung). Järelikult ei tule rakendusele mitte art. 816, I, 2, mis käsitleb tasuta käsustusi, ja nõnda õigusliku aluseta kasustus pole tasuta kasustus art. 816 mõttes. Küsimuse lahendus omab suurt praktilist tähtsust terves reas järeldustes, mida autor teeb lk. 278 jj.

G. W. Heinemann. **Õiguse teostamise vormid**. See, peamiselt struktuurilise vaatusviisiga toimetatud töö selgitab seestmist sugulust mitmesuguste õiguse teostamise vormide vahel. Töö lõpul esitatakse sünoptiline skeem, milles töö tulemus on kokku võetud. Esimese rühma õiguse teostamises moodustab teostamine õiguse subjekti enese poolt. Teine rühm haarab esinduse laiemas mõttes, mis eristatud kahte alarühma, selle järgi kas 1° teostamine toimub teise nimel (esindus kitsamas mõttes) subjekti enese (volitus) või riigi või mõne muu isiku tehingu alusel (seaduslik esindus laiemas mõttes, näit. hooldamine) või otse seaduse

¹ Art. 812. Kes midagi teise isiku samme läbi või muul viisil tema kulul on saavutanud ilma õigusliku aluseta, on kohustatud seda tagasi andma.

enese põhjal (seaduslik esindus kitsas mõttes, näit. isa võim); 2° või toimub teostamine oma nimel (autorisatsioon) tehingu või seaduse põhjal. Kolmanda rühma moodustab substitutsioon (asendus), mille autor seab vastu esindusele, sellepärast peamiselt, et sellal ka esindaja on subordineeritud seisundis esindatu tahte ees, on substituuat (aseisik) eelisseisundis tolle tahte ees; ta üksi teostab õigust, mida ei saa teostada õiguse titulaar, astub viimase kohale, et täita avalikku funktsiooni. Ka substitutsioon võib olla nii omal nimel või asendatu nimel tehingu põhjal riigivõimu poolt (näit. konkursivalitseja) või eraisiku poolt (testamendi täitja). Neljanda rühma moodustab võõra õiguse teostamine kolmandate heausklikkude ees näilise legitimeerimise põhjal. Ses juhul on tõepoolest võõra õiguse teostamine, kuid vahe eelmistega seisab selles, et teatajal puudub õigus teostamiseks. Autori arvates võib see teostamisviis toimuda ainult oma nimel. — Autori uurimus omab tähtsust tsiviilõiguse üldmõistete konstrueerimise püüdena, kuid nii mõnedki tema kategooriad vajavad revideerimist. Näit. pole vist päris õige öelda, et viimases rühmas mainitud õiguse teostamine toimub ainult oma nimel: volituse tagasivõtu puhul, mida kolmandad heausklikud ei saa vastelda, toimub volitatu poolt õiguse teostamine ikka teise nimel.

E. E.

Archiv für die civilistische Praxis. 14. köide, 1., 2., 3. vihik (1931). Rud. Schmid'ti uurimus pandivalduse üle on sedavõrt pikk, et tema tulemuste esitamine vajaks suuremat ruumi ega mahuks ajakirja artiklite ülevaate rubriiki. Lühemad ja huvitavad kirjutised on P. Fritz'i **Võlgniku keeldumine täitmast** ja P. Krückmann'i **Tunnustus autorisatsioonina** (Das Anerkenntnis als Ermächtigung). Fritz'i arvamust mõõda täitmisest lõplik keeldumine tuleb võrdseks lugeda lõpliku mittetäitmisega. Kui keeldumine on ainult esialgne, provisoorne (vorläufig), siis tulevad rakendusele täitmise viivitamise kohta käivad reeglid; kui keeldumine on aga täiesti lõplik, siis tuleb rakendada mittetäitmise kohta käivad normid ja situatsioon on analoogiline § 325 ette nähtud juhuga (Kui kahekülgse lepingu juures ühel poolel lasuva kohustuse täitmine saab võimatuks põhjusel, mille eest ta vastutama peab, siis võib teine pool nõuda kahjutasu mittetäitmise eest või lepingust tagasi astuda.), kuid mõnede modifikatsioonidega.

P. Krückmann, vastupidiselt valitsevale arvamusele, mille järgi ei tehta mingit vahet võlalubamuse (BGB 80) ja tunnuste vahel, mis oleval sisuliselt võla lubamus, annab tunnustusele sootuks teissuguse tähenduse. Tunnustusel on autori arvates alati deklaratiivne iseloom, sest ta kunagi ei muuda tunnustatud suhet ja mõjub kui heakskiit või kinnitus ja ainult sedavõrt omab ta ka konstitutiivset mõju, kuid sel pole midagi ühist olemasoleva suhte sisu muutmisega. Vaatamata oma deklaratiivsele iseloomule, omab tunnustus, olgu ta kausaalne või abstraktne, konstitutiivset efekti, mis seisab teise poole autori-

seerimises, mille põhjal too võib („können“ ja „dürfen“) tunnustajat otseselt kohelda, just nagu tunnustatud suhe tõeliselt nii, nagu ta tunnustatud, olemas on. Algeliste ja tunnustatud suhete võimalikkude lahkuminevuste ületamiseks tuleb eelistus anda ajaliselt hilisemale faktile. Autor analüüsib veel abstraktse ja kausaalse tunnustuse erinevusi ja lõpeks eristab üksikasjaliselt õigustehingulist tunnustust (Anerkenntnis) lihtsalt tõenduslikust tunnustusest (Bekanntnis) ehk õigeksvõtmisest ja näitab, kui erinevalt neid distsiplineeritakse kehtivate seaduste põhjal.

E. E.

Kriminaalõiguse reformist Saksamaal.

Saksa kriminaalõiguse reformitööde algusest möödus käesoleva aasta 28. novembril kolmas aastakümme. 28. XI 1902 astus Berliinis kokku riigisekretär Nieberdingi kaastegevusel moodustatud, tähtsamate kriminaalõiguslike voolude esindajaist koosnev mitteametlik teaduslik komitee, kes seadis oma ülesandeks kaasaja kultuurriikide kriminaalõigussüsteemide võrdleva käsitletu kui eeltöö saksa kriminaalõiguse reformile. See reformitööde tegelik algus võimaldus seeläbi, et ekstreemsete kriminaalõiguslike koolide — klassikalise ja positiivse — juhid (Kahl ja Liszt) nõustusid, hoolimata teoreetilisest lahkarvamusest, ühiseks koostööks reformi teostamise alal.¹

Kolm aastakümnet kestnud tööst ja selle praegusest seisundist annab lühikese ülevaate ja hinnangu prof. Conrad Bornhak oma kirjutises: „Das Ende des Strafrechtsausschusses und der Strafrechtsreform“ (Der Gerichtssaal, Band 102, Heft 1/2, lk. 89 jj.).

Bornhaki kirjutis on huvitav ja iseloomulik just seeläbi, et temas varjamata otsekoheusega — ja vist küll esmakordselt kriminaalõigusteadusliku ajakirja veergudel — konstateeritakse saksa kriminaalõiguslaste enamusele kibedat tõsiasi — saksa kriminaalõiguse reformi nurjumist, ühe kriminalistidepõlve töö asjatust. Aga iseloomulik on see kirjutis ka seeläbi, et ta on oma vaimult Saksa kriminaalseadusandlussegi tungiva reaktsiooni esimesi teravamakujulisi sümptomeid. Bornhaki kirjutist võib iseloomustada nii hauakõnena kui ka kergendusohkena.

B. leiab, et eksitus oli Kahli ja Liszti ühiseks tööks liitumine, sest aeg, mil õiguskorra põhivaadetes valitsevad lahkarvamused, on just kõige vähem kohane uue seadustiku loomiseks. Ekslik, mõttetu ja tööd raskendav olnud ka saksa ja austria kriminaalõiguste ühtlustamispüüd, sest rahvusliku ühtluse taoteluks olla ühine krimi-

¹ Lähemalt saksa kriminaalõiguse reformitöödest Hippel I, Berlin, 1925, lk. 358 jj.; Mezger, Strafrecht, München-Leipzig, 1931, lk. 42 jj.; Liszt-Schmidt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Berlin, 1932, lk. 80 jj.

naalseadustik vähe kohane. Poliitiline olukord, tingides riigipäeva sagedasi laialisaatmisi, olnud reformi lõpetamiseks äärmiselt ebasoodus. Ühel riigipäeva valimis perioodil alustatud tööd tuli riigipäeva laialisaatmisega enneaegselt lõpetada, uuel valimis perioodil aga otsast peale alustada². Riigipäeva laialisaatmisega käesoleva aasta kevadel olla kriminaalõiguse reformi saatus otsustatud: kriminaalõiguse reform olla luhtunud, uut kriminaalseadustikku ei tulevat.

See polevat aga B. arvates mingiks kaotuseks inimkonnale. Uus kriminaalseadustik oleks olnud üleliigne ja kahjulik.

Üleliigne, sest uued kriminaalpoliitilised nõuded seevõrra, kui võrra nad õigustatud või seda näivad, olevat niikuinii juba seadusandluse poolt aktsepteeritud. Näiteks alaealiste erikäsitletu, lühiajaliste kinnipidamiskaristuste asendamine muude vahenditega ja tingimisi süüdimõistmine. Selliseid uuendusi olla õigem just eriseadustega teostada, sest nende mittekõlvuliseks osutumisel olla neid siis kergem kõrvaldada. Mis puutub aga teostatud uuenduste hinnangusse, siis suhtub autor täiesti eitavalt tingimisi süüdimõistmisse.

Uus kriminaalseadustik oleks olnud kahjulik, sest sõjale ja revolutsioonile järgnenud kuritegevuse suur kasvamine tegevat tarvilikuks karmi karistussüsteemi. Selle asemel iseloomustavat praegusaja vaimu liialdatud ja kuritegevusele otse julgustav humaansus. Surmanuhtluse kaotamiskavatsused kriminaalseadustiku reformimisel olnud pimestuse tipuks. Uue kriminaalseadustikuga oleks kaotanud väärtuse ka senine riigikohtu praksis. Uue kujunemine oleks vajanud aastaid ja aastakümneid, mille tõttu esialgu oleks tulnud kannatada õiguskorra ebakindluse all.

Autor lõpetab oma kirjutise järgmiselt: „Uus kriminaalseadustik oleks kõlblalt ja majanduslikult laastavamalt mõjunud kui riigipööre ja inflatsioon. Önn, et see möödas on... Kolmekümneaastased eeltööd kuuluvad riigiarhiivi oma aja märkidena tulevastele ajalookirjutajatele.“

Jääb ära oodata, kuidas reageerib B. kirjutisele kriminaalõiguse reformi pooldavad saksa kriminaalõiguslased. Et aga saksa kriminaalõiguse reform Saksamaal valitseva poliitilise olukorra tõttu vähemalt ajutisekski on maha maetud, selles ei näi olevat enam kahtlust.

H. K.

² 1925. a. ametlik eelnõu (AE 1925) esitatakse, peale põhjalikku läbi vaatamist ja osalist muutmist riiginõukogus, riigipäevale 14. V 1927 (E 1927). 31. III 1928 saadetakse riigipäev laiali. Eriseadusega arvatakse aga 1927. a. kriminaalseadustiku eelnõu esitatuks ka järgnevale riigipäevale, millega hoitakse ära senise töö tühjumine. 21. II 1930 lõpetab riigipäeva kriminaalõiguse komisjon eelnõu esimese lugemise, aga sama aasta juulis saadetakse riigipäev jälle laiali ja järgneval riigipäeval tuleb tööd alustada otsast peale (11. XII 1930). Riigipäeva laialisaatmisega käesoleva aasta kevadel katkeb töö uuesti. Vrd. Liszt, lk. 86—88; Mezger, lk. 46, 47.

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1932. a. novembrikuu tegeluse ülevaade.

I. Esitatud eelnõud: 1) novembrikuul esitas Vabariigi Valitsus Riigikogule alljärgnevad eelnõud, mis Riigikogu juhatuse poolt määrati:

a. Rahaasjanduse komisjoni: 1) Tuletõrje toetamise maksu seadus. 2) Asunduskapitali 1933. a. eelarve. 3) Eesti Maapanga põhikirja muutmise seadus. 4) Riigimaade kasutajatele müüdud metsa ostuvõla korraldamise seadus. 5) Riiklikkude põllumajanduslike laenude liitmise seaduse muutmise ja täiendamise seadus. 6) Maatulunduskapitali seaduse muutmise ja täiendamise seadus. 7) Seakasvatuse edendamise ja peekoni kindlustamise fondi seaduse muutmise seadus. 8) Tapaloomadelt võetava riigi %-maksu 1932./33. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediidi määramise seadus. 9) Eesti Vabariigi 1935./36., 1936./37., 1937./38., 1938./39. aasta kulude ja tulude eelarvete arvel lepingute sõlmimise seadus. 10) Eesti Vabariigi 1935./36., 1936./37. ja 1937./38. aasta kulude ja tulude eelarvete arvel lepingute sõlmimise seadus. 11) Eesti-Läti vahelise ajutise majanduslepingu lisakokkuleppe täiendamise protokollki kinnitamise seadus. 12) Tempelmaksu seaduse muutmise seadus.

b. Üldkomisjoni: 1) Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seadus. 2) Maksustamiskorralduse seaduse muutmise seadus. 3) Nuhtlusseaduse täiendamise seadus.

c. Maakomisjoni: 1) Linnamaadel asutatud rendikohtade rendivahekordade korraldamise seadus. 2) Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise ja täiendamise seadus. 3) Taimekaitse seadus.

2. Riigikogu liikmete poolt algatatud. 1) Kaitseliidu laialisaatmise, poliitilise politsei likvideerimise ja töötatöölise toetamise seadus — rkl. J. Tamsoni ettepanek. Antud üldkomisjoni.

II. Vastuvõetud seadused. Riigikogu võttis novembrikuul vastu järgmised seadused:

a. Rahaasjanduse komisjoni ettepanekul: 1) Lõivude seaduse muutmise ja täiendamise seadus (4. nov. 1932). 2) Notariaalseaduse muutmise seadus (4. nov. 1932). 3) Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediidi määramise seadus nr. 1 (8. nov. 1932). 4) Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seadus nr. 2 (8. nov. 1932). 5) Jõuvankrite seaduse muutmise seadus (8. nov. 1932). 6) Tempelmaksu seaduse muutmise ja täiendamise seadus (11. nov. 1932). 7) Eesti-Brasiilia vahelise kaubandusliku kokkuleppe kinnita-

mise seadus (15. nov. 1932). 8) Raudteel kaubaveo rahvusvahelise konventsiooni lisaakti kinnitamise seadus (15. nov. 1932). 9) Eesti Maapanga poolt välja antud laenude protsentide alandamise seadus. 10) Eesti-Hispaania kaubanduse- ja laevandusekonventsiooni kinnitamise seadus (24. nov. 1932). 11) Tuletõrje toetamise maksu seadus (24. nov. 1932). 12) Tollipõhitariifide seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 13) Tollipõhitariifide seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 14) Tollipõhitariifide seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 15) Tollipõhitariifide seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 16) Seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 17) Riiklikkude põllumajanduslike laenude liitmise seaduse muutmise ja täiendamise seadus (24. nov. 1932). 18) Linnades asuvatelt kinnisvaradelt riigi heaks võetava kinnisvaramaksu seadus (25. nov. 1932). 19) Tapaloomadelt võetava riigi % -maksu 1932./1933. aasta kulude ja tulude lisaeelarve nr. 1 arvel eelkrediidi määramise seadus (25. nov. 1932). 20) Laevanduse laenufondi seadus (25. nov. 1932). 21) Eesti-Läti vahelise ajutise majanduslepingu lisakokkuleppe täiendamise protokollki kinnitamise seadus (25. nov. 1932). 22) Eesti Vabariigi 1935./36., 1936./37., 1937./38., 1938./39. aasta kulude ja tulude eelarvete arvel lepingute sõlmimise seadus (25. nov. 1932). 23) Eesti Vabariigi 1935./36., 1936./37., ja 1937./38. aasta kulude ja tulude eelarvete arvel lepingute sõlmimise seadus (25. nov. 1932). 24) Asunduskapitali 1933. aasta eelarve (25. nov. 1932). 25) Eesti Maapanga põhikirja muutmise ja täiendamise seadus (25. nov. 1932). 26) Riigimaade kasutajatele müüdüd metsa ostuvõla korraldamise seadus (25. nov. 1932). 27) Maatulunduskapitali seaduse muutmise ja täiendamise seadus (25. nov. 1932).

b. Üldkomisjoni ettepanekul: 1) Omavalitsuste volikogude kestvuse seadus (4. nov. 1932). 2) Välisrevisjoni asjus kooperatiivühingute ja nende liitude seaduse § 69 muutmise seadus (8. nov. 1932). 3) Vallasvara aresti alla panemise ja müügi asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise ja täiendamise seadus (8. nov. 1932). 4) Hobusepasside seadus (15. nov. 1932). 5) Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise seadus (18. nov. 1932). 6) Vallaametnikkude palga ja tööolude korraldamise ajutise seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 7) Mäeseaduse täiendamise ja muutmise seadus (24. nov. 1932). 8) Maksustamiskorralduse seaduse muutmise seadus (24. nov. 1932). 9) Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seadus (25. nov. 1932). 10) Nuhtlusseaduse täiendamise seadus (25. nov. 1932).

c. Maakomisjoni ettepanekul: 1) Türipuude ja kukerpuude hävitamise seadus (18. nov. 1932). 2) Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus (25. nov. 1932).

III. Tagasilükatud eelnõud: Riigikogu lükkas üldkomisjoni ettepanekul tagasi Tsiiviilkohtupidamise ja Kriminaalkohtupidamise seaduse muutmise seaduse (15. nov. 1932).

IV. Kaitseseisukorra pikendamine. Riigikaitse komisjoni ettepanekul otsustas Riigikogu kinnitada Vabariigi Valitsuse otsuse kaitseseisukorra pikendamise asjus kuni 1. nov. 1933.

V. Põhiseaduse muutmise küsimus. Novembrikuul algati uuesti Põhiseaduse muutmise küsimus:

a) Rahvaalgatamise korras esitasid Riigikogu juhatusel A. Seiman, L. Tõnson, A. Sirk ja T. Rõuk — Põhiseaduse muutmise eelnõu (10. nov. 1932).

b) Põhiseaduse § 15 korras esitati Riigikogu juhatusel Põhiseaduse muutmise kohta petitsioonid: 1) Rahvusliikude klubide algatusel 37 petitsiooni hulga allkirjadega (19. nov. 1932). 2) Rahvusliku keskerakonna algatusel 166 petitsiooni 4247 allkirjaga (23. nov. 1932). 3) Rahvusliku töökoonduse keskjuhatusel (J. Vilmsi) poolt petitsioon. 4) Piiskopp Kuke ja metropoliit Aleksandri poolt petitsioon.

c) Riigikogu juhatusel algatusel ja vanematekogu ettepanekul valis Riigikogu 22. nov. 1932 alalise Põhiseadusekomisjoni, mille ülesandeks on Põhiseadusse puutuvate küsimuste lahendamine. Valitud Põhiseadusekomisjon esines Riigikogu ees esitisega, lubada algatada Põhiseaduse muutmise eelnõu. Riigikogu võttis esitise vastu (24. nov. 1932). Põhiseaduse komisjon asus Põhiseaduse muutmise eelnõu väljatöötamisele, võttes aluseks Riigikogu IV koosseisu poolt vastu võetud Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise eelnõu.

VI. Vabariigi Valitsus. Riigikogu kutsus 1. nov. 1932 ametisse rahvusliku töökabineti K. Pätsu juhtimisel. Rahvuslik töökabinett ei esinenud Riigikogu ees Riigikogu kodukorras § 110 ette nähtud deklaratsiooniga. Riigivanem K. Päts vaid teatas Vabariigi Valitsuse ametisse kutsumisel, et Vabariigi Valitsus pöördub Riigikogu poole Volitusteseadusega, mille juures valitsus lähemalt seletab oma tahet ja kavasad. Volitusteseaduse, täpsa nimega — Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seaduse esimesel lugemisel 22. nov. 1932 selgitas riigivanem K. Päts rahvusliku töökabineti tegevuskava.

VII. Riigikogu vaheaeg ja töötavad komisjonid. Pärast valitsuse Volitusteseaduse vastuvõtmist katkestas Riigikogu, alates 26. nov. 1932, korralise istungjärgu. Sel vaheajal töötavad: 1) Põhiseadusekomisjon, mis koostab Põhiseaduse muutmise eelnõu. 2) Üldkomisjoni Kriminaalkohtupidamise seadustiku alamkomisjon, mis loodab detsembris eelnõu vastu võtta.

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu.

Kas tsiviilnõudjad kassatsioonkaebuste andmisel kriminaalasjus tehtud lõplikkude kohtuotsuste peale on vabastatud kautsjoni maksimise kohustisest?

Vastus: jaatav.

TKS ja samuti KKS määruste (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2) põhjal lisandatakse kohtute lõplikkude otsuste peale antavatele kassatsioonkaebustele kautsjon ja selle esitamiseks on kohustatud kõik kaebajad peale nende, kes maksmisest seadusega eriti vabastatud. Viimaste hulka kuuluvad muu seas „isikud, kellele antud vaesusõigus“.

Vaesusõigus antakse kas vastava kohtumäärusega (TKS §§ 200⁷ ja 880) või seaduse enese käsul (TKS § 880¹) ning isik, kellele see õigus antud, on vabastatud kõigist „kohtukuludest“ („sudebnõja izderžki“), mille esitamiseks ta oleks kohustatud olnud, kui temal ei oleks vaesusõigust, sest osalise vaesusõiguse andmise võimalust kehtiv seadus ei tunne. Mida tuleb mõista § 880 mainitud „kohtukulude“ all, selgub §§ 839—866 väljendatud reeglitest. Nende järgi loetakse kohtukuludeks: 1) tempelmaks; 2) kohtulõiv; 3) kantseilõiv ja 4) asjatoimetusmaksud: asjatundjate, tunnistajate ja kohtutäiturite kasuks määratav tasu ja kuulutuste avaldamise, kohtunikude komandeerimise ning tunnistajate ja teiste isikute väljakutsumisega seotud kulude katteks võetavad summad. Nende „kohtukulude“ hulgas, mille esitamisest vaesusõigus vabastab, kassatsioonikautsjonit küll ette nähtud ei ole, kuid juba 15. juunil 1912. a. antud seadus (vt. VSK 1912. a., art. 1003) laiendas vaesusõiguse nii tsiviil- kui ka kriminaalasjus võetavaile kautsjoneile. Samale seisukohale, et kohtukulude suhtes antud vaesusõigus vabastab ka kassatsioonikautsjoni esitamisest, on asunud ka eestiaege seadusandlus, määrates Kohtumaksude ja -kulude seaduses (RT 1924 — 81/82), et „kautsjoni maksmisest on vabastatud isikud, kellele antud vaesuse õigus“ (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2), seejuures vahet tegemata jättes, kas see õigus on antud seaduse erilisel käsul või tunnustatud vastava kohtumäärusega.

Seega on vastus arutatavale küsimusele õieti tingitud teisest küsimusest ja nimelt sellest, kas tsiviilnõudjail kriminaalasjus tõstetud nõudmistes on igal juhul vaesusõigus? Sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt. TKS § 1 põhjal tsiviilkohtus alustatavates nõudmistes on kohtuskäijad, välja arvatud § 879 mainitud asutised, kohustatud esitama kõik §§ 839—866 ette nähtud kohtukulud ja sellest kohusti-

sest vabanevad nad üksnes sel korral, kui nendele on antud vaesusõigus (§§ 200⁷ ja 880). Kuid erandina TKS § 1 väljendatud üldreeglist, mille järgi vaidlused tsiviilõiguste üle kuuluvad tsiviilkohtu lahendamisele, määrab sama seaduse § 5, et tsiviilnõudmisega süüteo läbi tekitatud kahju või kulude tasumise pärast võib kahjukannataja esineda kas kriminaalkohtus kriminaalasja toimetamisel või lahus sellest tsiviilkohtus. Kriminaalasjade toimetamisel — välja arvatud mõningad riigiasutiste seaduste rikkumise tagajärjel tekkinud asjad, mis eesoleva küsimuse lahendamisel kõnesse ei tule, kuna riigiasutised nii tsiviil- kui ka süüteoasjus on igal juhul vabastatud kassatsioonikautsjoni maksmisest (TKS §§ 190 ja 800 ning KKS §§ 177 ja 910 p. 2) — olid asjaosalised ja seega ka tsiviilnõudjad üldse vabastatud igasuguste kohtukulude hulka kuuluvate maksude esitamisest (TKS § 200⁴; KKS § 984). Alles 7. aprillil 1925. a. RT-s välja kuulutatud Kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise ja täiendamise seadusega (RT 1925 — 57/58): 1) tunnistati kehtivusetuks TKS § 200⁴ p. 2, mille põhjal kriminaalasjus alustatud tsiviilnõudmised olid senini vabastatud kohtumaksudest ja 2) täiendati TKS järgmise määrusega: „§ 848¹ — Kohtulõivu võetakse ka tsiviilnõudmistes, mis süüteo asjus esitatud, TKS §§ 848, 200⁷, 880 ja 888 alustel, kusjuures tsiviilnõudjal on igal tingimusel vaesusõigus.“ — Seega tekkis kohtutel kohustus kohtulõivu võtmiseks „ka“ kriminaalasjus alustatud tsiviilnõudmistes esmakordselt tähendatud seaduse maksmahakkamisega, kuid samal ajal ei ole tsiviilnõudja kohustatud seda lõivu esitama nõudepalve avaldamisel ega edasikaebuse andmisel kohtu esimese astme otsuse peale, sest temale anti vaesusõigus igal tingimusel ja järelikult selle õiguse tekkimine ei ole siin tingitud tsiviilnõudja maksuvõimetusest ega tähendatud õiguse tunnustamisest vastava kohtumäärusega. Ta kuulub tsiviilnõudjale seaduse enese jõul igal tingimusel ja seega ka igal juhul. Oli aga tsiviilnõudja kriminaalasjus enne mainitud seaduse maksmahakkamist vabastatud kõikide teiste maksude esitamisest KKS § 984 põhjal, ja anti tsiviilnõudjale praegu kehtiva § 848¹ määrusega juba kohtute esimeses ja teises astmes vaesusõigus selle ainsa maksu (kohtulõivu) suhtes, mille esitamiseks ta nüüd kohustatud oleks, kui temal ei oleks vaesusõigust, siis on väljaspool igasugust kahtlust, et tsiviilnõudja kuulub isikute hulka, kellele vaesusõigus on antud selles ulatuses, milles mainitud õiguse kasustamine kriminaalasjas alustatud tsiviilnõudmisega seotud kohtukulude suhtes üldse võimalik on. Kuulub aga tsiviilnõudja kriminaalasjas tõstetud nõudmises isikute hulka, kellele vaesusõigus antud seaduse enese käsul, siis on ta KKS §§ 177 ja 910 p. 2 põhjal igal tingimusel ja igal juhul vabastatud kassatsioonikautsjoni esitamise kohustusest.

(RkhÜ t. nr. 52 — 1932.)

Administratiivosakond.

Millal äri kahtlased võlad maksuvabadena OMS § 519 p. 1 lit z põhjal aruandva aasta kasust maha arvatakse, kas nende tekkimise aastal, või aastal, mil kahtlus tõsiasiaks saanud?

Vastus: Aastal, mil kahtlus tõsiasiaks saanud.

OMS § 519 p. 1 lit z järgi arvatakse aruandeaasta kasust maha üksnes need ärikahjud, mis samal aastal on kantud, ja et katmata jäänud summat ei saa järgmisel aastal maksuvabana kasust maha arvata, on täiesti õige, kuid kahtlaste võlgade kahjuks tunnistamine toimub selle aasta kasu arvel, mil kahtlus tõsiasiaks saanud ja võlg kahjuks kirjutatud. Kahtlase võla kahjuks kirjutamine ja kasust mahaarvamine ei pruugi toimuda võla tekkimise aastal, vaid aastal, mil tekkis tarvidus võlga kahtlasena kahjuks kirjutada.

(Rkha t. nr. 259 II — 1932.)

Kas Kogukonna-, asutiste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 32 on kohaldatav ka isiku suhtes, kes on küll esinenud maa eraldamise palvega, kuid kellel selle seaduse alusel maaeraldamise nõudmise õigust ei ole?

Vastus: eitav.

Tähendatud seaduse § 32 mõte ei ole see, et igaüks, kes maa eraldamise palvega esinenud, kuid kellel maad selle seaduse alusel õigus nõuda ei ole, võiks nõuda maaomanikult hoonete ja maa-parandustööde tasumist, vaid see õigus on maakasustajal ainult siis, kui tal selle seaduse alusel on õigus maad teisest kohast saada ja mille tagajärjel on sunnitud oma hooned ära vedama.

Küsimuses tähendatud seadus on sihiks üles seadnud korraldada eranditult seaduses loendatud maakasustamisliike ja lahendada vahakordi ainult maakasustajate ja maaomanikkude vahel. Kui on kindlaks tehtud, et üht või teist maakasustamisviisi ei saa viia ühegi tähendatud seaduses ette nähtud maakasustamisliigi alla, siis arusaadavalt ei või niisugusel korral selles seaduses leiduvaid norme ka kohaldada.

(Rkha t. nr. 402 II — 1932.)

Kas normaaltaluks planeeritud krunti võib juurdelõikeks anda väikemajapidamisele?

Vastus: eitav.

Riigimaade planeerimise tehnilised juhtnöörid üldse ei näe ette normaaltalu andmist juurdelõikena väikemajapidamisele. Planeerimisel rajatud normaaltalu kuulub väljaandmisele Maaseaduse §§ 20 ja 21 ette nähtud korras ja alustel.

(Rkha t. nr. 657 I — 1932.)

Kas Maksupeakomitee otsuse peale, millega kaebuse tähtaeg uuendatud, saab esineda eraldi kaebusega lahus otsusest asja sisu kohta?

Vastus: jaatav.

Kuigi maksukomisjoni otsuste peale tähtaja mitte uuendamise kohta on ette nähtud eriliselt lühem tähtaeg, ei ole asja otsustamise korra kohta tähtaja uuendamise üle erimäärusi olemas, mispärast tuleb õigeks pidada, et tähtaja uuendamise küsimusi otsustab maksukomisjon ja neis asjus antud kaebuse Maksupeakomitee harilikus asjade otsustamise korras. MKS (RT 1 — 1932) § 97 näeb muu seas ette ainult kaebuste esitamise korda. Maksupeakomitee otsuste peale juhtudel, kui peakomitee otsustas esimese astmena tähtaja uuendamise küsimusi, samuti kui MKS § 79 on ette nähtud kaebuste esitamine säärastel juhtudel maksukomisjoni otsuste peale. Et asjade arutamise ja otsustamise korra kohta maksukomisjonis ja Maksupeakomitees on olemas erimäärused, siis tuleb ka nende järgi käia, hoolimata sellest, kas nende järgi talitamine ühtib asjade arutamise ja otsustamise käiguga kohtutes TKS alusel või mitte. Välja arvatud MKS § 97 ette nähtud erandid, tuleb Maksukomitee otsuste vastu kaebustega esineda § 94 alusel.

(RkHA t. nr. 754 II — 1932.)

Kas Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse muutmise seaduse (RT 25 — 1932) §§ 38 ja 40 kohaselt kuuluvad kõik kinnisvaramaksud, mis laekuvad 1. aprillist 1932. a., omavalitsustele?

Vastus: eitav.

Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse muutmise seadus (RT 25 — 1932) on Riigikogu poolt vastu võetud 11. III 1932 ja kehtima pandud 1932. maksuaastast. Seaduse vastuvõtmise ajaks pidi varemini kehtinud seaduse põhjal sissetulnud kinnisvaramaks ja viivitusraha jaanuari- ja veebruarikuul 1932. a. juba jaotatud olema riigi, maakonna ja alevi või valla vahel. Kõnesoleva seadusega ei ole korraldatud, et 1932. aastal sisse tulnud kinnisvaramaksust ja viivitusrahadest endiste aastate eest, mis juba jaanuari- ja veebruarikuul pidid jaotatud olema endise seaduse põhjal, riik oma osa tagasi annaks, vaid see seadus korraldab maksujaotamist üksnes edaspidise aja peale, sidudes uut jaotusviisi 1932. maksuaastaga ning selle seaduse kohaselt tuleb seepärast kinnisvaramaksu ja viivitusraha jaotada, mis alates 1932. maksuaastast määratud. Eelmistel aastatel määratud kinnisvaramaksud, mis alles laekumata, kujutavad maksuvõlgu ja nende laekumisel tuleb neid jaotada seaduse alusel, mis nende maksude määramisel jõus olid. Riigi osa ärasaatmise kontrollimise korra muutmisest ei saa järeldada, et riigil üldse ei ole

õigust osa saada varemini-määratud maksudest ja nende pealt võetavast viivitusrahast.

(Rkha t. nr. 838 II — 1932.)

Tsiviilosakond.

Kui ühe kaasomaniku võlgade sissenõudmiseks temale kuuluvale mõttelisele osale kinnisvarast-kaasomandist (BES § 927) on pööratud täitmine ja terve kaasomand selle tagajärjel kuulub sundmüügile (BES § 3957), kas on siis sissenõudjale kohuslikud koor-mised, mis teised kaasomanikud peale sissenõudmismärkme kandmist kinnisvara kinnistusregistrisse (TKS § 1847) on sisse kandnud oma mõttelisile osile kinnisvarast?

Riigikohus lahendab küsimuse järgnevalt:

TKS § 1847 põhjal nõude pööramisel võlglaste kinnisvarale kantakse vastav märge kinnisvara kinnistusregistrisse. Selle märkme sihiks on kindlustada kreditori nõude rahuldamist võlglaste kinnisvarast, milleks kitsendatakse kinnisvara omaniku võimet vabalt teha korraldusi kinnisvara suhtes (TKS § 1847, BES §§ 954, 959 ja 1385 kui ka Not. sead. §§ 316 ja 317). Järelikult kinnisvara omaniku suhtes, kelle kui võlglaste vastu nõue on pööratud täitmisele, on asi selge. Tekib küsimus, kas säärasel korral, kui kinnisvara on sundmüügiks üles kirjutatud ühe kaasomaniku võlgade pärast ja TKS § 1847 korras viimase mõttelisele osale vastav märge sisse kantud, võivad teised kaasomanikud korraldusi teha vabalt oma mõtteliste osade kohta. Seadus otseselt ei lahenda seda küsimust. Kui aga arvesse võtta ühisomandi loomust (BES § 927 jj.) ja vastavalt sellele TKS § 1886 ja BES § 3957 reegleid, et nõude pööramisel ühisomandis seisvale kinnisvarale ühe kaasomaniku võlgade pärast tuleb müügile terve kinnisvara sellisena, nagu ta müügiks üleskirjutamise momendil oli märgitud kinnistusraamatus (TKS §§ 1858, 1855, 1869), siis peab järeldama, et pärast vastava märkme (TKS § 1847) sissekandmist ühisomandis oleva kinnisvara mõttelisele osale ka teised kaasomanikud ei tohi oma edaspidiste korraldustega riivata kreditori õigusi, kes nõude pööranud kinnisvarale. Järelikult, kui kreditor nõude on pööranud kinnisvara kaasomaniku vastu temale kuuluvale mõttelisele osale kinnisvarast ja on selle üle vastav märge kinnisvara kinnistusregistrisse kantud, mis eeldab BES § 3957 ja TKS § 1886 põhjal terve kinnisvara sundmüügile määramist ja millise märkme sissekandmisega on kindlustatud kreditorile vastavad eelisõigused (Not. sead. §§ 316, 317), siis on tähtsusetud säärasele kreditorile kõik muudatused, mis kaasomanikkude osade suhtes võisid tekkida peale märkme sissekandmist kinnisvara sundmüügi teostamiseni. BES § 3957 omalt poolt ütleb, et kaasomanik ei saa

takistada sundmüüki ühe kaasomaniku võlgade pärast, või olgu siis, kui ta kreditoride taotlused ära ostab.

(RkhT t. nr. 317 — 1932.)

Kui TKS § 1885 põhjal teiskordsel sundmüügil kinnisvara müük algab alla selle hinnangusummat (TKS §§ 1854, 1117 jj.), kas siis sundmüügist osavõtjad peavad maksma kautsjoni samas suuruses kui esimesel sundmüügil, s. o. TKS § 1156¹ kohaselt ^{1/10} kinnisvara sundmüügiks hinnatud väärtusest?

Alljärgnevail kaalutlusil jõudis Riigikohus selles küsimuses jaata-vale vastusele.

TKS § 1156¹ ette nähtud kautsjon makstakse kindlustuseks, et sundmüügist osavõtja tõeliselt soovib kinnisvara omandada ja et ta selle kautsjoni kaotuse ähvardusel tähtajaks tasub kinnisvara eest pakutud summa ning vastavad riigimaksud (TKS § 1160¹). Selleks kautsjoniks on seadusandja TKS § 1156¹ määranud ühe kümnendi kinnisvara sellest väärtusest, milleni tema hinnatud TKS §§ 1854, 1117 jj. kohaselt sundmüügiks ja mis hinnangust, kui ainult eesõigustatud taotlused seda ei ületa, algab pakkumine esimesel sundmüügil (TKS § 1871). Et see kautsjon teise sundmüügi puhul peaks väiksem olema ja et seda võiksid oma näengu järgi määrata sundmüügist osa võtta tahtjad või kohtutäitur, sääraseks seisukohaks ei anna TKS mingisugust pidet. Kuigi teisel oksjonil enampakkumine võib alata ka alla kinnisvara hinnangut, kuid mitte alla eesõigustatud taotluste kogusummat (TKS § 1835), siis sellest asjaolust veel ei järgne, et ka kautsjon peaks siin oksjonist osavõtjal väiksem olema kui esimese oksjoni puhul, sest asjaolud, milleks see kautsjon seatud, pole siin millegagi teissugused kui eelmisel sundmüügil: ka siin on tarvis luua eeldused, et sundmüügist võtaksid osa ainult tõelised ostjad, mitte aga isikud, kes sundmüüki katsuksid luhta ajada sellega, et nad palju küll pakuksid, kuid pärast pakutud raha ära ei tasuks, mis tegevuseks kautsjoni ärajäämine või selle liiga väike norm annaks soodsaid võimalusi. Lõppeks, kui veel arvestada seda, et sundmüügist osavõtjad peavad endid üles andma enne sundmüügil aset leidva enampakkumise algust ja nende nimed kantakse müügilehte (TKS §§ 1157-a, 1158) ning nad peavad ka kautsjoni kohtutäiturile maksma enne enampakkumise algust, s. o. enne kui selguks summa, millisest teiskordsel sundmüügil enampakkumine võib alata (TKS § 1885), siis seadusandja, kui ta tõeliselt oleks tahtnud teiskordse oksjoni jaoks teha mingit erandit TKS § 1156¹ ette nähtud korrast, oleks seda ka seaduses väljendanud. Ei teinud ta aga seda, siis on kindel, et ka teiskordsel sundmüügil tuleb kohaldada TKS § 1156¹ reegleid, seda rohkem, et see seadusnorm tõelistele kinnisvara osta soovijatele ei teeks mingit takistust sundmüügist osa võtta.

(RkhT t. nr. 879 — 1932.)

DIMITRI VERHOUSTINSKI †

„Olen nii väsinud, väsinud!“ ütles 3. detsembril s. a. kohtust lahkudes riigikohtunik Dimitri Verhoustinski. Samal õhtul haigustus ta ja järgmisel hommikul vara kustus ta elu.

Kadunu sündis 3. septembril 1863. a. (vana kal. järgi) Tartumaal, Kukulinna mõisas preestri pojana. Tartu Aleksandri gümnaasiumi lõpetamise järel õppis ta Tartu ülikooli õigusteaduskonnas, mille lõpetas 1889. a. õigusteaduse kandidaadina. Alates 20. novembrist 1889. a. oli Rakvere ülemtalurahvakohtu esimeheks, 11. veebr. 1893 peale Rakvere-Paide Rahukogus lisarahukohtunikuks ja 22. novembrist 1895. a. rahukohtunikuks Pärnus. 3. detsembrist 1901 oli ta Riia ringkonnakohtu liikmeks, mis ametist vabastati Saksa okupatsioonivõimude poolt ringkonnakohtu tegevuse likvideerimise puhul. Saksa okupatsiooni ajal ja Eesti Vabariigi alul kuni 1. dets. 1920. a. teotses kadunu vann. advokaadina. 1. detsembril valiti ta Asutava Kogu poolt riigikohtunikuks. Alul töötas ta Riigikohtu tsiviilosakonnas, aga 1922. a. alates administratiivosakonna liikmena.

Ikka heas tujus, sõbralik, lahke ja vastutulelik, nii oli kadunu elus. Need omadused ja pika kohtutes töötamise ajal omandatud vilumus ja selle vilumuse väsimatu täiendamine ühes selge pea ja hea tahtega otsida ja leida õigust, tegid temast kohtuniku, kelle vastu oli kolleegidel ja asjaosalistel täieline lugupidamine ja usaldus.

Olid väsinud. Puhka rahus!

P. Puusep.

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1932. a. novembrikuu tegeluse ülevaade 423

Riigikohtu tegelus.

Üldkogu:

Kas tsiviilnõudjad kassatsioonkaebuste andmisel kriminaalasjus tehtud lõplikkude kohtuotsuste peale on vabastatud kautsjoni maksmise kohustisest? 426

Administratiivosakond:

Millal äri kahtlased võlad maksuvabadena OMS § 519 p. 1 lit z põhjal aruandva aasta kasust maha arvatakse, kas nende tekkimise aastal, või aastal, mil kahtlus tõsiasiaks saanud? . 428

Kas Kogukonna-, asutiste- ja erarendimaade korraldamise seaduse § 32 on kohaldatav ka isiku suhtes, kes on küll esinenud maa eraldamise palvega, kuid kellel selle seaduse alusel maaeraldamise nõudmise õigust ei ole? 428

Kas normaaltaluks planeeritud krunti võib juurdelõikeks anda väikemajapidamisele? 428

Kas Maksupeakomitee otsuse peale, millega kaebuse tähtaeg uuendatud, saab esineda eraldi kaebusega lahus otsusest asja sisu kohta? 429

Kas Maal asuvate kinnisvarade kinnisvaramaksu seaduse muutmise seaduse (RT 25—1932) §§ 38 ja 40 kohaselt kuuluvad kõik kinnisvaramaksud, mis laekuvad 1. aprillist 1932. a., omavalitsustele? 429

Tsiviilosakond:

Kui ühe kaasomaniku võlgade sissenõudmiseks temale kuuluvale mõttelisele osale kinnisvarast-kaasomandist (BES § 927) on pööratud täitmine ja terve kaasomand selle tagajärjel kuulub sundmüügile (BES § 3957), kas on siis sissenõudjale kohuslikud koormised, mis teised kaasomanikud peale sissenõudmismärkme kandmist kinnisvara kinnistusregistrisse (TKS § 1847) on sisse kandnud oma mõttelisile osale kinnisvarast? 430

Kui TKS § 1885 põhjal teiskordsel sundmüügil kinnisvara müük algab allä selle hinnangusummat (TKS §§ 1854, 1117 jj.), kas siis sundmüügist osavõtjad peavad maksma kautsjoni samas suuruses kui esimesel sundmüügil, s. o. TKS § 1156¹ kohaselt $\frac{1}{10}$ kinnisvara sundmüügiks hinnatud väärtusest? 431

Dimitri Verhoustinski in memoriam 432

1932. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kolmeteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), **E. Ein**, **K. Grau**, **T. Grünthal**, **A.-T. Kliimann**, **H. Kristal**, **E. Maddison**,
A. Palvadre, **K. Parts**, **J. Uluots**,
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1930. a. ja 1931. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöolisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: **7 krooni** aastas, üksiknumber **75 s.**

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929., 1930. ja 1931. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: **Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.**

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti.